

ДРАМСКА БАШТИНА

ПОТЕРА

Јанко Веселиновић
и Илија Станојевић

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

Библиотека

ДРАМСКА БАШТИНА

Коло 11, књига 2

ISBN 86-80269-27-8

Издавач

Музеј позоришне уметности Србије

11000 Београд, Господар Јевремова 19

Главни и одговорни уредник

Ксенија Радуловић, директор

Уредник едиције и приређивач

Олга Марковић

Сарадник

Миланка Андријашевић

Коректор

Олга Марковић

Ликовно решење

Ново Чоџурић

Припрема за штампу

Свејкозар Сјанкић

Штампа

Алфаграф, Петроварадин, Рельковићева 20

Тираж: 300 примерака

Штампање завршено: децембра 2004.

ПОТЕРА

Комад из српског народног живота
у пет чинова (осам слика) с
певањем

Написали:
Јанко Веселиновић
и Илија Станојевић

Музика од Даворина Јенка

Београд 2004.

Ј. ВЕСЕЛИНОВИЋ и И. СТАНОЈЕВИЋ
ПОТЕРА

Комад из српског народног живота у пет чинова
(осам слика) с певањем

ЛИЦА:

ПРВИ ЧИН

Прва слика
Бегунци

Ђука, богат сељак из
Бачке
Мара, његова кћи
Неца, његов синовац
Макса, сељак из Бачке
Пијада, његова жена
Лука, слуга Ђукин
Аца, царински чиновник
Живорад, истерани ђак
Иса, кочијаш
Цопак, музикант
Путници, носачи,
продавци новина,
бозације, пекари,
бурегџије.
Догађа се у Београду.

ДРУГИ ЧИН

Друга слика
На прекрсту

Кмет Живко
Аврам, сељак
Вилип, сељак
Плејан, биров
Лазар }
Станоје } момци
Марица, девојка
Ђука
Неца
Живорад
Јеврем, мејанџија
Први сељак
Први момак
Други момак
Ђурђија
Станија
Момци, девојке, сељаци.
Догађа се у једном
мачванском селу.

ЛИЦА:

Трећа слика
Копачи

Кмет
Максим } сељаци
Прока }
Срећко }
Павле }
Бранко }
Крста }
Ђука }
Неца } сељаци
Живорад }
Бакота, слуга код Бранка
Стака
Иконија
Копачи, копачице,
Турчин.

Догађа се на њиви у крај
Дрише.

ТРЕЋИ ЧИП
Четврта слика
Крстоноше

Поп
Учитељ
Кмет
Бојица
Која, } сељаци
брат Бојичин }
Павле }
Соврен }
Сима }
Рада, бећар
Ђука
Неца
Живорад
Сељаци, сељанке,
крстоноше, момци,
девојке.

Догађа се у једном селу у
Ваљевској Тамнави.

ЛИЦА:

Пета слика
Паланачка механа
Мирко, срески писар
Кота, механција
Бумбар, пискарало...
Клемпо }
Токмак } беспосличари
Мићо бургија, чаршлија
Ђука
Неца
Живорад
Апостол, слуга механски
Филип, пандур
Беспосличари

Догађа се у једној
паланачкој механи.

ЧЕТВРТИ ЧИН

Шеста слика
У Бањи
Господин
Госпођа
Кокап
Дама
Песник
Ђука
Неца
Живорад
Полицијски комесар
Кафеџија
Гости, мештани.

Догађа се у једној бањи.

ЛИЦА:

Седма слика
Премлаз

Стадник
 Ђехаја
 Потђехаја
 Погоњач
 Крста, матор момак
 Митар }
 Стојан } станари
 Ђука
 Неца
 Живорад
 Милица
 Станија
 Бачари, станари, момци и
 девојке.

Догађа се у планини на
једној бачији.

ПЕТИ ЧИН
Осма слика
Плетење

Маринко, газда
 Петрија, његова жена
 Марко
 Лука }
 Миша } момци
 Никола }
 Која }
 Мара }
 Ђурђија } станари
 Ђука
 Живорад
 Неца
 Момци, девојке, старци,
 цигани, народ.

Догађа се у Палилули,
1878. године.

Илија Станојевић

ПРВИ ЧИН

Слика I
Бегунци

Позорница представља савско пристаниште. – Лево дво-
спратна кућа окренута публици тако, да се виде само по
два прозора. – Кућа је “савски одељак”. – Од полиције до
царинаре прости зид с којим је у дну спојена царинара. –
Десно од царинаре мала вратница од филареја куда пролазе
пушници. – У дубини хоризонти и река Сава. – Предњи део
позорнице преграђен је прободном преградом. – Између по-
лиције и ове оgrade је мали пролаз који води к Сави и
царинари. – Иза оgrade неколико багремова дуж целе по-
зорнице. – Иза багремова виде се естаби покривени цирадама.
– Кад се завеса дигне, носачи прелазе иза оgrade носећи
пртљаге. Чују се пекарске ларме: “Божа кисела!” – “Буреци
врући!” – “Мале новине!” – “Одјек”! – “Дневни лист”! “Из-
волте господине”! “Кифле праве две за марјаци!” – Пушници
врве: једни иду горе, други се журе на лађу. – Све се ово ради
у један мах... Комуникација мора бити веома жива. Из ца-
ринарнице се, после подуже паузе, јаве се,

ЛУКА и МАРА

(После њодуже њаузе њојаве се)

ЖИВОРАД

(Је наслоњен на оградау и вреба нешињо)

Појава I

Лука, Мара, Живорад.

ЛУКА

(Дође до оградае)

Ево нас у Сервији! Фала теби Боже, кад се само дочепасмо српског отечества и српске земље! Погле, Маро, како је ту све лепо и красно! Па да се човек не заплаче од милине!...

МАРА

Па како лепо диване, баш као и ми!

ЛУКА

Да шта! Србљи су ово! Овде ти нема друге вере као у нас.

МАРА

Па куд ћемо сад?

ЛУКА

Та само кад сам ја стиго у Сервију – сад ћемо лако!... Него, да запитам ја онога господара

(Показује Живорада)

за тај Палилуј... како ли се зове!...

МАРА

А јес ти сигуран да ћемо наћи ча Машу?

ЛУКА

Како не бих био сигуран кад имам његово писмо! Ево, ви
(*Вади писмо из џеџа*)
– Ето, ту је написано све шта нам ви радити... да шта!
(*Приђе Живораду*)
– Чујте ви, господару. Еј, ви!...

ЖИВОРАД

(*Окрене се брзо*)
Зове ме?

ЛУКА

Да, вас.

ЖИВОРАД

(*Врло услужно*)
Шта желите?

ЛУКА

Не би л нама казали где је, на прилику. Палилуј, и да ли се
тамо налази Ерина кафана?

ЖИВОРАД

(*Посмајра обоје*)
Сигурно сте сад први пут у Београду?

ЛУКА

Та да, ми смо из Бачке.

ЖИВОРАД

Па што нисте јавили рођацима да вас дочекају?

ЛУКА

(*Чеше се иза увејџа*)
Та оно, касти... нисмо ми ни знали да ћемо довде доспети, јер...
могли су нас спречити... па...

ЖИВОРАД

Да вас по чем власт не гони?...

ЛУКА

(Чешика се ојеіі)

Та... како ћу касти... није да нас власт гони, аман, опет је нешто па ту пропорцију. Јер и ако није власт опет је неко, па с тога вам муку мучимо...

ЖИВОРАД

(Радознало)

Е?... А какву муку?

(Чује се звоно и лађа одлази)

ЛУКА

Та, оно, кад сам већ у Сервији, пемам се чега плашити; а ви сте, види се, честит господар, па ћу вам приповедити сву нашу житију... Ја се волем с овом цурицом...

МАРА

(Стиидљиво љужва кецељицу и обори љаву)

ЛУКА

А њен бабо то забрањива. Да ти онда смислим па је украдем и... беж с њом у Сервију...

ЖИВОРАД

А зар ти је не хтеде дати на леп начин?

ЛУКА

Баш сте потревили! Та он би ме убио кад бих је заискао! Јер ја сам, знате, био код њих слуга, а газда ко газда! Ако ниси богат и немаш Сербије, онда немој ни мислити па женидбу!... Дакле, дознаде ти он пекако да се ми волимо, па ти ми запрети ако

само и помислим на његову кћер. Исплати ми оно мало зараде па ме најури. А ја с њом па једне ноћи – чистац! И сад, фала Богу, ево нас у Сервији.

ЖИВОРАД

Добро си урадио!... Такви су сви богаташи! Они мисле да сиротиња пема срца, и да само они смеју волети. Бре, да могу све бих их у један топ, па послао на месец!

ЛУКА

Право велите, господару! Сви они вичеду на сиротињу, а ко им ради – него сиротиња!? А ја, што по касти, писам неки који не воли радити. Тако ми Бога, од јутра до мрака фиртум сам код посла!... Они пису кадри ни точка помаћи, а ја, касти, није да се фалим, ето и опа зна – уфатим за срчаницу па заошијам кола да све звижди! ... Да шта, тако сам ја јаки! Па шта би, па пример, фалило њеноме баби, да ме узме за зета? Е, ал тако – не да!... А ја, ни грунџа ни поваца!... Тако ми Бога, не бих му тражио ни крајцаре! Ја сам весо кад је Мара поред мене, јер волим је, што по касти, ко некога Бога, Боже прости!

ЖИВОРАД

(Смеши се, Мари)

А да л и ви њега тако волите?

МАРА

(Синдљиво)

Па... ето!... Да га не водем не бих бежала од бабе...

ЖИВОРАД

То је лепо! И треба да се пазите!...

ЛУКА

Него, кажите ви нама, како ћемо паћи тај Палилуј?...

ЖИВОРАД

Лако. Сешћете у фијакер, па ће вас одвести право пред Ерипу кафану. Истипа, платићете једну форинту...

ЛУКА

Та даћу и две, само нека ме одведе чики!

ЖИВОРАД

Онда добро. --

(Виче)

– Фијакер!... Ха! Ено једног познаника! Еј, Исо!

Појава II

Иса и њређашњи.

ИСА

(Дојрчи с бичем)

Шта желите, господине?

ЖИВОРАД

Одвези ово двоје до Ерине кафане. Шта ће стати?

ИСА

Врло радо. Платиће ми четири динара.

ЖИВОРАД

Много је! Нека ти плате форинту, па терај.

ИСА

А одакле сте?

ЛУКА

Из Бачке.

ИСА

Е, да?

ЛУКА

Па бих да ме одвезеш моме чики... у Палилуј!...

ИСА

Ја станујем у Палилули, можда га и познајем...

ЛУКА

Маша виноградија.

ИСА

Та не може бити? .. Па синоћ сам седео с њим скоро до пола ноћи. Баш ми је причо да очекива синовца са снајом. Да нисте ви?

ЛУКА

Јест, ми смо.

ИСА

(Гледа Мару)

Е, лепу си тицу уловио! Хајд само на кола а за плаћу ћемо лако: платићеш довечер пиће!

ЛУКА

Не браним!

(Живораду)

Ми вам се лепо захваљујемо што сте нам се нашли.

МАРА

(Се рукује са Живорадом)

ЖИВОРАД

Ништа, ништа!... Није то никаква услуга!... Само се склоните где год неколико дана – могу вас тражити...

ИСА

За то ви не брин'те. Кад их Маша скрије, ни ђаво их неће наћи!

(Оду сви њироје лево. Бошњак се враиши и оде у десно)

ЖИВОРАД

(Сам, зледа за њима)

Кршан пар!... Он као тресак а она као јабука! Чисто мило човеку да их гледа!... А како се воле! Пиље једно у друго као мајмуни!...

(Свирка њекарска с десна)

ПОЈАВА III

Цоџак и њређаињи.

ЦОПАК

(Доџирчи журно: њод мишком носи кларинетџ увијен марамом и њрилази Живораду)

Добри дењ! Слуха сам понизен! Сервус!

ЖИВОРАД

Бог ти помого!

ЦОПАК

Јак се мате? Цо дјелате? Сервус!

ЖИВОРАД

(Смеје се)

Сервус, брате! Добро дошли!

ЦОПАК

Добре сте нам донесли! Але, дамшиф не дошлу?

ЖИВОРАД

Мало пре је и отишао.

ЦОПАК

Але ондак мусиме чекат! Но за кат не дојде моху попит мало вино. Але, пардон! Мени мило за кат сем вас познал! Але ја се очу звами заставит!

ЖИВОРАД

Ваљда представити?

ЦОПАК

Но, све једно!... Ја сем Цопак.

ЖИВОРАД

Драго ми је! Живорад, приватије.

ЦОПАК

Сервус! Ја сем музикант.

ЖИВОРАД

А у шта свирате?

ЦОПАК

Але дуваме у тенток,

(Показује клариней)

у кларинисту... Потом звираме контра бас, але бо тромбу, а по том з виолинем...

ЖИВОРАД

Бога ми, ти си велики мајстор кад свираш у толико инструмената!

(Сељаци из леве кулисе враћу се са косама)

ЦОПАК

Но, синко, мусиме све знат за кат требаме пар грајдери! Але данас мусиме звират кот пање Жмурка у Землину.

ЖИВОРАД

Код Жмурка у Земуну?

ЦОПАК

У башти, брате! Тамок иза шпитале... па поли...

ЖИВОРАД

А!... код Трпка!

ЦОПАК

Јесте, синко, код Твртка!... Але Твртко, Жмурко – зве једно!
Вчера каже мени баба... за што ја сам јуче велика свиња...

ЖИВОРАД

А... тако?

ЦОПАК

Јесте, Боха ме!... Ја сем вчера једна велика свиња
(Превуче руком њреко њрбува)

ЖИВОРАД

А ко ти је казао да си свиња?

ЦОПАК

Але, није казал, брате!... Ја сем ју донесл. Јесте, ја сем велика
свиња кољил...

ЖИВОРАД

(Смеје се)

А... клао си свиње?

ЦОПАК

Јесте, братко! Ја сем велика свиња...

ЖИВОРАД

Е, ако, ако! Мило ми је!

ЦОПАК

Але каже мени маминка...

ЖИВОРАД

Зар имаш матер?

(Носачи с десна врати се носећи куфере, и оду на обалу)

ЦОПАК

Ја зову моју бабу маминка!... Але, каже мени маминка: "Цо-пак, брате!... Цопак, братко! Имаме шунки, масти, а купио сем жак брашно – сат за кап имаме све, везми си кларинет, иди у Землин да зарадиш пар грајцери!" Но, мислу, за шток пе?... Везму си инструменту и појду; але сат мусиме чекат још духо... Но, але за кат дојде, иду мало у кафану, да си везму једну чашку калафони, сервус!

(Пође но брзо се врати)

Але нисте чули как је Франц вирштлер тукал жену? О, Јежуш, Марија!... Он је дошел пјан, а она взела њему пари, а по том дала неколико флиски по ушију, брате, да се чешал!... А по том, он се дигнул, а взел ју за фризури и треснул доле јако жабу!...

ЖИВОРАД

(Смеје се)

Иди, човече, до ђавола!

ЦОПАК

Але, Боха ми! Так је бил љут како коза... а она, брате, виче како плофка!... Але, он се тепоко мало стрезнил, а уфатил, Боха ме, за фризури и треснул ју јако жабу! Але за кат сме ми дошли тамо, све је било звршено: - чутиду, брате, јак мухе!... Сервус!

(Оде десно, две сељанке дођу с десна и оду лево)

ПОЈАВА IV

Аца и њеређашњи.

АЦА

Ко ти је тај што оде?

(Бозација из дна оде десно)

ЖИВОРАД

Не знам. Дође, рече да му је име Цопак, исприча нешто буди
Бог с нама, па оде.

(Три рабације из дна њеређу десно)

АЦА

Гледам те како се запосиш с њим...

ЖИВОРАД

Море, смејао сам се као луд!...

(Смеје се)

АЦА

Па шта сад радиш?

ЖИВОРАД

Ништа.

АЦА

Болап брајко! Како да се упустиш тако?... И истераше?...

ЖИВОРАД

Нисам могао оправдати изостанке, па истераше.

АЦА

Па куд сад мислиш?... Хеј, мој несрећниче! Из седмог разреда
гимназије! ...

(Један шеџрџи с десна њеређирчи и оде на Саву)

ЖИВОРАД

Већ оцу не смем на очи; морам гледати да макнем куд било из Београда. Па, од идуће године ваља се добро узети у памет!... Чуваћу ону скамију као светињу!

АЦА

А како да начиниш толике изостанке?

ЖИВОРАД

Како?... Па то се бар зна! Ко гледа радо поћу у рујевину тај не трпи сунчане светлости!...

(Са дна дође и чиновник са књигом и одјури десно)

АЦА

(Прекорно)

Болаи брајко! Не бих ни марио да писи био онако добар ђак!... Знаш ли да сам се поносио с тобом! Сваком живом кажем: то ми је сељак!

ЖИВОРАД

Немој ме корети! Мене нико не уме презрети колико сам себе презрео! Све што би ми сад казао, ја сам сам себи давно рекао!... Остави ме сад да мучим своју муку и да гледам начина да се издржим до почетка школске године!...

АЦА

Гледај, Бога ми!

(Чује се звоно)

Ево лађе, с Богом! Изађох само да те видим.

(Оде у царинару)

(Амалин се враћи с лева, и оде брзо на Саву)

ЖИВОРАД

(Сам)

Боже!... Како ти то свак живи воли да саветује!... Сад је доцкап, брајко! Да то беше учинио пре!... А опет, шта ја! Као да бих га послушао!... Којешта! Ко је тај што данас прима моралне рецепте? ... Ил' је мој бабо саветовао – ил' нико, па шта му је помогло?... Нема док се сам не опрљиш, а после – не бриши: и у хладно ћеш дувати!...

(Уздихне)

Хеј, хеј! Тешко мени!...

ПОЈАВА V

Максим, Пијада и пређашњи.

МАКСИМ

(Виче иза кулиса)

Та кажем ја! Ако хоћеш да те каки белај снађе, ти само поведи жену!

(Излазе)

ПИЈАДА

Зар те није стид од света?

МАКСИМ

Виш ти ње!... И још ми се ту пући! Та само да ниси ти пошла са мном – све би друкчије било!... Е, ал' како би то било да и она свој нос свуда не забодје?

ПИЈАДА

Та јеси ме сам позв'о, лудо матора?

МАКСИМ

Луда ти дед! Него, јес' чула! Немој ми гупћати, јер ако те шопим, о'ма' ћеш пољубити земљу!

(С десна две њиларице)

ПИЈАДА

Та шопаш ти мене већ двадесет и пет година, али ме ни једаред ниси ћушио. Него, волеш да се дерњаш пред светом како си, божем, жустар, а овамо...

МАКСИМ

Ал' ће једаред пући и онда је крај!...

ПИЈАДА

Пући, да! Мислиш неко те се боји?

МАКСИМ

О, мај, да чудне напасти! Немој ме дражити јер ћу те оставити па отићи сам!

ЖИВОРАД

Но, ови се лепо слажу!

(Таљигаши кола, у кулису)

ПИЈАДА

Оставићеш ти врага! Као да не умем и сама кући!

МАКСИМ

Е, ова ће ме жена отерати у Босну!

ПИЈАДА

Ићи ћеш ти у ђавола!

МАКСИМ

Та да! Знаш ти шта је Српство!

ПИЈАДА

Сад ће опет његову политику почети!

МАКСИМ

Моли ти Бога што је у мене тешка рука те не смем да те шопам, а ти би очла главачке у Дунај!

ЖИВОРАД

(Приђе им)

Да вас није ко увредио...

(Чиновник с књигом се враћа и оде брзо на Саву)

ПИЈАДА

Увредио га ђаво! Таки је он свакад, само гунђа! Ако му ја нисам пред очима, онда виче на Швабе: “ја ћу њих истерати из Босне! Ја ћу њима ово, ја ћу њима оно”... а овамо се и не миче из села. Један пут у мало га пису штрофовали због његовог језика те би му присела Босна!...

ЖИВОРАД

То је лепо од њега! Види се да је родољуб.

МАКСИМ

Ама коме говорим! Та зар не видиш да је то подобије ћурчије!... Зна она шта нас пече!... Ето, на пример, добили смо писмо од једног познаника одавде из Сервије, да нам је умро неки рођак, а она окупила: “хајде, па хајде!” Вели “оставио је много новаца па да србујемо!” Тако из дана у дан – проби главу. Шта ћу. Кренем се... Истрошио преко четрдест воринти – цаба!... Ама каз’о сам ја: “немој слушати жену, па да јој је звезда на челу!” – па ме опет ђаво надари!... Ето, нисам извадио ни билет; још ћу од пута остати!...

ЖИВОРАД

Имате кад!... Лађа још није стигла.

ПОЈАВА VI

Цоџак и пређашњи.

ЦОПАК

Ја сам овде. Сервус!

МАКСИМ

Несрећан је човек кад је жена с њим; могу задоцнити!

ПИЈАДА

Опет ја крива!

МАКСИМ

Па, да шта! Хоћеш да србујеш! (*Ербујеш?*)

ЦОПАК

Але, братко, оставите вашу госпоју мирно, она је так добра...

МАКСИМ

Који је опет ово андрак! Шта ми се ти пењеш на душу?

ЦОПАК

Њиц, њиц! Але није лепо. Баш сам причал овему пању, как ја млохо чувам моју маминку...

МАКСИМ

Та мани ме у кера! Шта си ме напопастио?

ЦОПАК

Цо? Ви не верујете?

(Живораду)

Але кажите ви јесам ли причал...

МАКСИМ

(Пресеца му реч)

Та шта се то мене тиче?

ЦОПАК

Але ја сам причал!

МАКСИМ

Па ако си!

ЦОПАК

Але ја сем љут, Боха ме, за кат ја нешто кажу онда је тако...

МАКСИМ

(Живораду)

Где му се то вади билет?

ЖИВОРАД

Ето, преко пута.

МАКСИМ

(Пијади)

Одох ја, а ти чекај ту!

ЦОПАК

Просим вас, иду и ја зваме.

МАКСИМ

Марим ја!

(Оду обојица десно)

(Чује се звоно у левој кулиси. Зайим лађа пређе преко позорнице и уђе у последњу кулису. Дође неколико људи у Земун)

ЖИВОРАД

(Пијади)

Чудан човек тај ваш старац!

ПИЈАДА

Ал је добар! Кућаник је а пази ме лепо! Кад би ми ко год што против мене рек'о, он би се побио с њим.

ЖИВОРАД

Па што вас тако грди?

ПИЈАДА

Та не грди ме! Душа му је тако да гуиња, а срце му је меко као восак ... Тај вам може плакати као мало дете.

ЖИВОРАД

Чудна нарав!...

ПОЈАВА VII

Максим и пређашњи.

МАКСИМ

Но, ево и билета! Само, враг ће га знати с тим вашим грошевима: не могу никако да се разберем! Ја њему воринтачу, а он мени и билете и пуну шаку црвених и белих крајцара! Можда ми је дао и више шта га ја знам! Баш ћу понети ове српске паре и раздати тамо нашим!...

(Загледа новац)

А леп новац! Па гле како је тежак!... А наш сексер танак к'о папир: измигољи ти се из џепа па га изгубиш очас!...

ПОЈАВА VIII

Цоџак и њређаињи.

ЦОПАК

(Доџирчи сав усїлахирен)

Језуш, Марија!... Језуш, Марија!... Ја сем, брате, пропаднил!...

СВИ

Шта је?... Шта вам се десило?

ЦОПАК

Језуш, Марија! Украдли ми кларинет!...

ЖИВОРАД

Како то?

(Појави се из дна десно рибар, и сїане њред ограду)

ЦОПАК

Ја се мусим убит!

ЖИВОРАД

Али како да вам украду?

ЦОПАК

Але, због што сем једна животиња, брате! Ја сем стока! Ишел сам звадит карту, а по том оставу тенток кларинет на столицку док зваду новци од жеп. А по том пријду за касу, и, за кат се окренем, тренток је бил хотов, веч је бил смакнут!...

ЖИВОРАД

А како би ви оставили кларинет на столицу?

ЦОПАК

(Ухваїи се за главу)

Језуш, Марија! Како чу да пријду у Землин, кад немам тенток... без штрументу... пехцем дуват у чижму! ...

ЖИВОРАД

Бога ми, дуваћеш у песнице сад!

ЦОПАК

Але ја скочу, брате, у Саву!... Ја не сму да ојду дома збок маминке ...

МАКСИМ

Та ваљда те неће тући?

ЦОПАК

За кат ојду дома без штрумеита, добију од бабе флиске! Јао, Жежуш, Марија! Жежуш, Марија! Але мајка че казат да сам кларинет дал у ферзац за пиво. Але идете ви са мном а по том кажите да се ми хо украдли, за кат она вам верује.

МАКСИМ

Та ја бих иш'о, ал' ми ваља журити кући, него можеш с овим господарем отићи. Он је одавде...

ЦОПАК

Жежуш, Марија!... Ја ојду у полицију!...

(Оде лево)

(Звони први пунџи)

(Шејрић се враћи с лева с изразним колицима, прислони их уз ограду, и прави цигару)

ПОЈАВА IX

Бука, Неца, пунџници и пређашњи.

БУКА

А гле Максе!

МАКСИМ

Гле: а шта ћеш ти овде?

БУКА

Не питај!... Несрећа!...

НЕЦА

(Кроз њлач)

Да, нас је постигла несрећа...

МАКСИМ и ПИЈАДА

Каква несрећа?

БУКА

Уцвелеп сам ти до срца! Мара ми одбегла с оним бећаром, слугом, па лепо да излудим од јада и бриге!

(Шегрић је зајалио, њекар му ојме и њобежне на Саву овај за њим)

МАКСИМ

(Пљесне рукама)

Их!... Како да побегне?...

БУКА

Тако би и помислио да ће моја Мара тако мене обрукати! Ти, па и Пијада знате да је била мирна к'о бубица... Ал', ето!... Прекјуче устанем и чујем заповку прид кућом. Кад тамо Ната сва уплакана. Вели: "одбегла нам кћи с оним бећаром!"

(Звони њрви њућ)

(Цојак се враћа са жандаром и оде десно журно)

МАКСИМ

Па шта си послен радио?

(Шегрић с десна с цийелама, кад види разна колица, он баци цийеле у њих, ња ојтера у леву кулису)

БУКА

Шта сам радио?... Тражио је у селу, па нема. Јуче ми тек дође она штрањга, Пера, па вели: "отишли су они у Сервију". А ја – шта ћу – него овамо!...

(Звони други њућ)

МАКСИМ

Е мој јадни Ђуко!

ЂУКА

Тако ми светова натарош. Вели: “Кад стигнеш у Београд јави тамошњим властима па ће послати распис за њима “... И сад сам ту! Не жалим ворингаче пек иду до ђавола; али ћу их паћи, па да су се сакрили у мишју рупу!... И онда – тешко њима!

ЖИВОРАД

(За се)

“Тешко њима”?... Бога ми, чико, преварићеш се!...

(Шегрџи који је јурио ђекара враџи се, кад види да му нема колица, он се обазре ђа у џирк у леву кулису. Рибар ђоџирчи за њим у леву кулису)

МАКСИМ

Онога пса, оног бећара требало би притегнути!

ЂУКА

Та већ, покашћу ја њима обома!

ЖИВОРАД

(За се)

Баш да им не покажеш!... Боже помози!

(Гласно Ђуки)

Молим вас, чико, ви, чини ми се, тражите неког момка и девојку?

ЂУКА

(Зачуђено)

Да. А од куд ти знаш?

(Носачи носе кофере. Маџирози с десна журе на лађу)

ЖИВОРАД

Чујем сад где разговарате.

БУКА

Па?... Да их ти од куд не познајеш?

ЖИВОРАД

Можда. Момку је име Лука.

(Бурекија, симиција, бозација њређу њреко њозорнице и оду десно)

БУКА

Јесте.

ЖИВОРАД

А девојци Мара?

БУКА и НЕЦА

Јесте!

(Сељанке се враћуе најџраг, носе њакелџе њод мишком)

БУКА

А од куд их ти знаш?

(Звони њређи њуџ)

(Неколико џосџођа и џосџоде џрче из леве и десне кулисе, али врло журно, и оду на обалу)

ЖИВОРАД

Знам их зато што сам их видео.

БУКА

А где су?

ЖИВОРАД

Овде пису. Отишли су јутрос у Шабац неком Станку ливадару. Надали су се вама, па су хтели да се склоне...

ЋУКА

А пећеш, бећару, пећеш ми умаћи! Покашћу ја теби како се крадеду девојке!

(Рабаџије, амалин, носачи, чиновници изађу на њролаз десно)

(Лађа њрође њреко њозорнице)

МАКСИМ

Гле сад! Зар оде? Стани, еј, стани! Пригерај обали!

(Трчи к лађи) Та и ја ћу у Земун!...

(Лађа замакне за кулисе)

Ама чујеш, извадио сам билећу!... И оде!

(Враћа се. Пијади)

Свему си ти крива! Окупила ми ту звонцати!...

(Сви се смеју)

(Шегрџи ѡера ѡразна колиџа и звижди)

ПИЈАДА

Ето ти га на! Сад му ја крива; а што се расприч'о ту к'о да је на рогљу с најташима – то ништа!...

МАКСИМ

Ето, ето како ме ждере! Аман не може оћутати па макар је пек'о! ...

(Пекари свирају у свирајке)

ЖИВОРАД

Данас не можете прећи. Ово је била последња лађа.

МАКСИМ

Та не мож' бити!

ЖИВОРАД

Тако је. Али све једно: путујте сутра. Ви хоћете у Нови Сад?

(Два шегрџиа ѡређу с десне на леву сѡрану)

- МАКСИМ
- Да.
- ЖИВОРАД
- Онда останите па сутра на железницу па право тамо.
- МАКСИМ
- А можемо ли стићи?
- ЖИВОРАД
- Није далеко.
(Показује у дубину)
Ено вам српске железнице.
- МАКСИМ
- Ама зар српске железнице?... Зар Србија има железницу?
- ЖИВОРАД
- Има.
- МАКСИМ
- Онда се возим на српској железници!
(Пијади)
А теби, ево поклањам ове билете!
(Даје јој билете)
- ЂУКА
- Остајеш?
- МАКСИМ
- Да шта!
- ЂУКА
- Онда ћемо заједно поћити, па већ... сутра ћу гледати шта ћу. А је л, господару?
- ЖИВОРАД
- Шта желите?
- ЂУКА
- Је л далеко Шабац.

ЖИВОРАД

Ако седнете на лађу до по дне сте тамо... Мањ ако жалите трошка...

ЂУКА

Каки жалим! Имам ја трошка и сувише. Мог'о бих за све нас платити! ...

ЖИВОРАД

(За се)

Бога ми, на овај је чика парајли!...

(Као да се нечеђа сејши)

Ха! Како би било да ја о његовом трошку мало пропутујем?...

Дивна мисао!

(Гласно)

Ваљда не знате сами...

ЂУКА

(Радосно)

Јесте, јесте! То ми је, касти, најтеже!... Да ми је, онако, касти, наћи кога...

ЖИВОРАД

Не знам кога бих нашао... Мањ да пођем ја с вама...

(Жандар се враћа с десна, вукући њекара за уво, и уђе с њим у леву кулису)

ЂУКА

Ја вас молим.

НЕЦА

Ја се чико већ почињем плашити. Ко зна где су ти Шапци!

ЖИВОРАД

Сад смо распуштени за главне испите два месеца... Могао бих, вала ...

(Неци)

А ви се немојте плашити ничега...

(Таљигаши преведе само коња преко позорнице с леве на десну страну)

НЕЦА

Ми вам се захваљујемо!...

ЖИВОРАД

А шта ја знам! На послетку онда знате шта, чико?

ЂУКА

Шта?

ЖИВОРАД

Да се увратимо у полицију па нека вас саслушају и нека се распише за њих.

(Један шећерџић вуче из дубине мала колица, и заусијави их на улазу за њим их извуче и седне да љуби цигару)

ЂУКА

Ја вам се захваљујем, много захваљујем! Него, молим вас, како изгледају? Да нису гладни?

ЖИВОРАД

Како гладни!... Има Лука пара...

ЂУКА

Та шта има ког врага! Петнаест-двадесет воринти: то није ништа! То ће планути к'о на ватру, а шта ће после?...

ЖИВОРАД

Не бриг'те ви!... Лука је, чини ми се вредно момче: – неће они гладовати!...

ЂУКА

Та да ми само падне шака, ја бих њему, што 'но касти, показ'о, како се краду девојке! Знате, живот ми је отров'о!...

ПЕЦА

Јест, знате, све су нас отровали!... Чика не може ни да једе ни да спава.

БУКА

А ви сте, опростите што вас распитавам, ђак?

ЖИВОРАД

Јесам, ђак сам.

БУКА

Па сад имате вакацију?

ЖИВОРАД

Јест, да се спремимо за испит зрелости.

ПОЈАВА X

Цоџак и пређашњи.

ЦОПАК

(Улећи сав радосџан џодигавиши кларинетџ у вис)

Нашел сам хо! Он је ту!... Имам хо!...

МАКСИМ

Само си бадава кук'о!

ЖИВОРАД

А где си био?

(У даљини добои луџа мариц)

ЦОПАК

Але кад сем вадил картичку, по том је дошел еден манхуп, тенток пекар, а је нехо, Боха ме, змотал и метул у корпу; а по том ја сем се лутил, а дошел еден жандар, звадил јему кларипет з корпе, але му дал пар флиски а мени кларинет.

МАКСИМ

Сад те бар пеће жена муштрати!

ЦОПАК

Але шта жена! Ја се не боју маминке! Но за кат сем хо пашел,
денес пехцем звират, але бо хочу добже пит!

(Војена музика свира у даљини марш)

(Шегрѝ се ѝојне на колица и гледа на ону сѝрану)

МАКСИМ

Шта то?... Од куд банда?

ЖИВОРАД

Војска се враћа с учења.

(С лева руља деце, бозација, ѝекара, симиција, рибар и неке жене)

МАКСИМ

Та не може бити! Баш је срећа што сам ост'о; бар ћу видети
српске солдате

(Музика се чује гласно)

Хајд'мо!

(Пођу сви)

(С десна и са дна ѝозорнице шѝо год има народа, све излѝи на ѝозорницу гледајући онамо од куд се свирка чује)

ЗАВЕСА

ДРУГИ ЧИН

ДРУГА СЛИКА На прекрсту

Сеоско раскриће. У првој десној кулиси крчма и пред њом два-ћри не обојена сивола; поред сиволава и с једне и с друге сиране храсиове клује. – У првој левој кулиси сеоска кућа. У дну позорнице йлоји; иза йлоја неколико дрвџа и кроз њих се виде куће. На сред позорнице велики крст без ограда и једно дрво поред њега. Иза кулисе чује се свирала. Доба дана зранци.

ПОЈАВА I

Кмеј, Живко и Плејан.

Кмеј седи за сиволом, пред њим сивљик ракије без чашице. Плејан сивоји.

КМЕТ

Даде ли им позиве?

ПЛЕЈАН

Дадох.

КМЕТ

Вала, да ми би и то још пресудити!... Хајд с оном двојицом и које како, ал' са Аврамом – једино ти кажем – не могу никако! Он јединствено виче на ме, а, лућум један, и не зна како ве хвале и госпо'н капетан и госпо'н началник! Правда је са мном рођена ја-једино ти кажем – не удем криво!... Спаси Бог!

(Пије и њружа Плејану који испиресе сајћљик)

А што се знања тиче, ту се јединствено не бојим никога!... Још к'о дете био сам најбољи ђак! Кад прочитам у часловцу: “Господи што сја умножиша сја стужашчи” или запевам “Рождество твоје” – покојни учитељ, Драјић само плаче!...

ПЛЕЈАН

Их!...

(Седне њлаиљиво)

КМЕТ

Седи, седи! Елем, запевам

(Пева)

“Рождество твоје Христе Боже наш“

(Глас ђа изда, он мане руком докоја сајћљик, ња кад види да је њразан луја о сјо)

Јевреме! Јевреме!

ПОЈАВА II

Јеврем и ѡређашњи.

ЈЕВРЕМ

(На врајшима, за се)

Ја где се нађоше оваки, јади их убили! Гле само. Како су се сударили главама ка' коњи на врућини! Да Дрином протече ракија они би је сасанули!

(Гласно)

Које добро?

КМЕТ

(Пружа сайљик)

Донеси.

ЈЕВРЕМ

(Гледа у сайљик, Плејану)

Ово си ти истрес'о?

ПЛЕЈАН

Јесам, а што?

ЈЕВРЕМ

Душманине један! Па што не остави бар кап да у око кане?

ПЛЕЈАН

Ваљда теби да течем?

ЈЕВРЕМ

Так'о ти Бејзи циганину!

КМЕТ

(Неспрљиво)

Донеси, донеси!

ЈЕВРЕМ

Донећу, донећу! Да не донесем – поскапали би! Него да узем
које друго стакленце, ово вама нема ни за зуб!*(Оде Кмет и Плејан љоворе њихо)*

ПОЈАВА III

Вилиј и њређашњи.

ВИЛИП

*(Долази с дна њзорнице и разговара љласно са собом)*Шта ми је то, и то му, Боже 'прости! Дам будак – па ту!... Дам
врећу брашна – па ту!... Дам брадву па ту! Моли те док му не
даш, а кад узме, он заборави! И то није један таки, него сви
ћукиле!

(Седа за крајњи сѝо)

Ето Сима! Бајаги, комшија! Окупио: дај ми твоју косу! Дај ми твоју косу! – Море како да дам: коса је рука? – “Дај, дај!... само да мало отаве накосим”. Хајд, дам... И шта јако? Вратио ми пеку, али оно није коса него тестера! Стоје јој зуби ка’ у дрљаче клини!... И онда: “подај! ... подај!” Ама не дај пиком па нек се вије ка’ црв пред тобом!...

КМЕТ

(Осврне се)

Шта то, чича Вилипе?

ВИЛИП

(Не чује ља)

Него, крива је она моја матора! “Подај, подај!” Даћу ја једаред и теби и њима!... Јест! Ено Петроније!... И то је, бајаги, пеки газда! Ниси ти ништа! Тај ваш газдалук изађе ми на врх главе!...

(Замисли се)

ПЛЕЈАН

Остави га, славе ти! Он прича сад... Него знаш шта је било с ошим?

КМЕТ

Шта?...

(Плејан му шајће)

ПОЈАВА IV

Бурђија, Стјанија и љређашњи.

СТАНИЈА

И, велиш, сестро, видела си својим очима?

ЂУРЂИЈА

Испале ми ако те лажем!

СТАНИЈА

Пхи, срам је било! И то је девојка!... А опет чему се можеш и надати од врачарине кћери?...

ЂУРЂИЈА

Она није сама. Њу води нечасни... далеко му лепа кућа
(Крстѝи се)
Кума Сипђа прича, да је она лане, на Ускрс, узела у цркви навору, на није појела ка' друге срећне друге, него чим је из цркве изишла бацила навору преко рамена ђаволу и рекла: ја теби навору а ти мени мушкарце!"

СТАНИЈА

(Крстѝи се)
Ух, грешна јој душа!...

ЂУРЂИЈА

И од то доба види ли је само мушко, трчи њој ка' смушено!

СТАНИЈА

За то моја Илинка јако плаче! И 'нако се пазила с Лазом и све; а сад, он јој окрен'о леђа, на прискакује за Марицом!... Него, сестро, може ли се њој додијати?

ЂУРЂИЈА

Никад. Њу нечасни чува. Видиш, стотину чуда чини, на нико ни беле! Не смеш је пред мушкарцима ни грдити!... А после, не смем ти ни казати ...

СТАНИЈА

Шта?

ЂУРЂИЈА

Мани
(Шајућу)

ПОЈАВА V

Аврам, сељаци и пређашњи.

Долазе из последње десне кулисе и прилазе кметовом столу.

АВРАМ

Помаже Бог!

КМЕТ

Бог ти помог'о!

(Сељаци се здраве с кметом и Плејаном)

АВРАМ

Видим већ, ништа од мог пута!

КМЕТ

Што?

АВРАМ

Ти опет цевчиш, а Бог зна кад ћеш се истрезнити!

КМЕТ

Јес' чуо! Немој – де ти никога ружити!

АВРАМ

Ружиш се сам!

КМЕТ

Хоћеш да зарадиш апс!

(Плане)

Хоћеш ти да ја једино “пресавијем” табак, јер ти, јединствено, нападаш власт!

ПЛЕЈАН

Јест, власт!

АВРАМ

Ето где наљутих и господила Плејана! Опрости, господине!

КМЕТ

Једино ти кажем...

АВРАМ

(Маице њрекорно ѓлавом)

Зар вас, болаи није стид што сте од суднице направили казаницу, него ми се још копечиш?...

КМЕТ

Ко направио казаницу?

АВРАМ

Ти! Под асталом ти ва век окапица ракије.

КМЕТ

Ко каже?

АВРАМ

Ево!

(Покаже на ѡрвоѓ сељака)

Овај је видео. Је л истина?

ПРВИ СЕЉАК

Истина је.

КМЕТ

Зар баш видео?

СЕЉАК

(Ушејрѡљи)

Та... оно... нисам баш видео...

АВРАМ

А што си мени и овим људима прич'о да си видео?

СЕЉАК

Та оно није да нисам... видео сам...

КМЕТ

(Прећи му)

Добро, добро!...

СЕЉАК

О, кмете, брате!... овај... ја не знам...

СЕЉАЦИ

Шепртљо! Шепртљо!...

(Смеј)

ПОЈАВА VI

Јеврем и пређашњи.

ЈЕВРЕМ

(Носи оканицу ракије и сјууиша је ђред кмеџа и Плејана)

Ево! Нисам хтео ситинити кад вас двојицу служим ракијом. Знам у тврдо да од овог неће остати мрва!... Него, да сведемо рачун! Од по дне до сад ти си, кмете, имао осам сатљика, а сад ево четири. То је дван'ест ...

КМЕТ

Добро; само поштен рачун.

ЈЕВРЕМ

Не бриши!

ВИЛИП

Има волове!... Тхе, марим ја! Имам и ја волове!... И имам коња ка' и он. Не бих га дао за печију ергелу!... Ама што он не да мени моје, па ако је бољи газда нек' срче с две кашике – цаба му! Јест!

ЈЕВРЕМ

Ко ли га је то наљутио?

АВРАМ

Није нико. Него, што ти овима дајеш толику ракију?

КМЕТ

(Плане)

Авраме! Али, чекај!

(Дигне се ња њосрне, Плејан за њридржава)

АВРАМ

Дуго ћу морати причекати док до мене дођеш!

(Смеј)

ПОЈАВА VII

*Ђука, Живорад, Неца и њређашњи.**Долазе из њрве леве кулисе.*

ЖИВОРАД

Помаже Бог, браћо!

(Сељаци њоусијају и скину каје. Кмеи се чврсио ухваио једном руком за шио а другом скида каиу)

КМЕТ

Бог вам помог'о!

ЖИВОРАД

Здраво, мирно?

СЕЉАЦИ

Хвала Богу.

ЖИВОРАД

Молим вас, браћо, где би смо могли наћи кмета?

КМЕТ

Ми смо, господине... Молим покорно... једино... изволите се-
сти.

ЖИВОРАД

(Рукује се с њим. Ђука и Неца њако истјо)
Па да седнемо, чико.

ЂУКА

Да седнемо.
(Седају)

КМЕТ

(За се)
Ко ли је ово? Да не буде кака виша власт?
(Брише зној с чела, ѓласно)
Је л по вољи једна ракијца?

ЖИВОРАД

Можемо.

КМЕТ

Јевреме! Донеси господину и овој браћи ракије, али оне боље.

ЈЕВРЕМ

Одмах!
(Оде)

КМЕТ

Ви сте, господине, сигурно из Београда?

ЖИВОРАД

Јесам. Тамо сам чиновник министарства, па ме је изаслао го-
сподин министар с овим братом да потражимо његову кћер,
која је побегла с једним младићем. Да вама, кмете, пије што
познато?

КМЕТ

Није, господине.

ЖИВОРАД

До јуче су били у Шапцу али су побегли овамо, Мачви.

ПЛЕЈАН

Јест, јест! Ја сам синоћ из Шапца, па ми причаше да су јуче један момак и девојка прошли поред “Сокине мејане” и отишли Лозничким друмом... Веле, отуд су, “из прека”.

ЖИВОРАД

(Буки)

То смо погрешили пут онда...

КМЕТ

Ништа то. Ви овде лепо код мене ноћите, па ћу вам ја, једино сутра дати једног мог укућанина да вас изведе на онај пут.

ЖИВОРАД

Хвала, кмете.

КМЕТ

Јесу вам ту кола, господине?

ЖИВОРАД

Ту су.

(Јеврем донесе ракију и служи чашицама)

Боже ѿмози! Хвала, кмејце!

(Пије)

Охо – хо!

КМЕТ

Је л добра?

ЂУКА

(Одујма)

Добра.

КМЕТ

Плејане. Седи с кочијашом па отерајте кола кући. Кажи нек се спреми вечера!

(Плејан оде лево)

ЂУКА

Ми вам се много захваљујемо, господар кмете!

КМЕТ

А... молим покорно!... Ништа то!...

ПОЈАВА VIII

Лазар, Сџаноје, момци, девојке, певајући улазе.

Песма

ХОР

Синоћ Јово кроз Дољане прође

И поведе Росу робињицу.

Закла Јово овна испод звона

Не би ли му Роса вечерала.

Ал не хтеде Роса вечерати

Док не види своју стару мајку.

(Разговарају међу собом)

ЛАЗАР

(Замишљено, за се)

Нема је!... А рекла ми да ће овде бити.

(Смојри Сџанију и Ђурђију ња се намршћии)

Е, од ових двеју нећу моћи ни умрети! Иду за мпом ка' сенке!...

ЂУРЂИЈА

Гледај, сестро, како је тражи оком!

СТАНИЈА

Бог јој судио!... Ето је!

ПОЈАВА IX

Марица и њређашњи.

МАРИЦА

(Улејши скачући с ноге на ногу, дође до Лазара хвајша ља за руку и њогледа ѡркосно Сјѡанију и Бурђију)

Где си?... Шјѡа радиши?...

(Пева)

Ој, Лазаре, на води возаре!

ХОР

Под гором, под зеленом,

Под јелом, под јасеном,

С јасена роса капље.

Момцима на калпаке.

А цури за зулове!

МАРИЦА

Чувај брода не превези кога!

ХОР

Под гором, под зеленом...

Под јелом, под јасеном... ит.д.

МАРИЦА

Сишоћ нам је одбегла девојка.

ХОР

Под гором, под зеленом, и т.д.

СТАНИЈА

Гром те спалио!

МАРИЦА

(Пркосно)

У коло!...

(Хвањају се све момак и девојка. Свирач свира "Мачванку")

КМЕТ

(Живораду)

Ако је по вољи да видите коло...

ЖИВОРАД

Врло радо! Хоћете ви, чико?

ЂУКА

Хоћу. Тако исто и код нас...

(Прилазе колу)

СТАНОЈЕ

(Цујка)

Кóлај!...

ПРВИ МОМАК

С... с... с... !...

ДРУГИ МОМАК

Ију, ју, ју, ју!...

ПРВИ МОМАК

Коловођо, проспикућо! Како радиш и горе ћеш!

НЕЦА

Јој, чико! Ово ка' и код нас!

ЂУКА

Да шта!

НЕЦА

Смем ли се и ја ватати?

ЛАЗАР

Ходи овде, код мене!

(Неца се хвања до њега и Марице)

БУКА

Је л те, господар кмете, а чија је оно цурица?
(Показује Марицу)

КМЕТ

То је једна сиротица.

БУКА

Иста моја Мара, само да је мало већа!...

ПРВИ МОМАК

Кити, кити, сад ће бити!
Попуцаше жени нити,
Немој мене жено бити,
Купићу ти нове пити,
И са тобом уводити!...

СТАНОЈЕ

Изломих се, искрших се,
Ка' но бика по стрњика,
Кад с' наједе сламушћине,
А напије баруштине!

НЕЦА

И ју, ју, ју!
Банак је, вуруна је,
Тескоба је, пезгода је,
Држ' се, сејо, за кајиш
Ето тоциљајке!...
Нуто, нуто!...

БУКА

Да шта! Деде, момци! Не дајте да вас осрамоти!

ДРУГИ МОМАК

Сви су шокци млади момци.
 А шокице јаловице,
 А од цара верман дође:
 Да се љубе коловође, —
 Од царице вермануше:
 Да се љубе ћердануше!

СТЕВАН

Цика, цика три цванцика!
 Један ћери два матери
 Мати ће се смиловати
 Па ће ћерци оба дати!

НЕЦА

Нагиздах се, накитих се,
 Метнух на се свилно руво
 Шилчиће опанчиће
 Са два прста кајишчиће,
 И ју, ју, кошу до земље!...
 Сејо моје лепа ти си!
 Очи моје, красна ти си!
 Волио б' те пољубити
 Нег' над Босном везир бити.
 Везир бити ја не бити
 Али с тобом живовати,
 Драговати царовати!...
 (Свирач сџане, коло се љусџи)

КМЕТ

Како вам се допада, господине?

ЖИВОРАД

Дивно!

ПРВИ МОМАК

Хајдемо!... Хајдемо!

МАРИЦА

(Погледа њркосно Ђурђију и Сџанију)

Хајдемо Лазаре!

(Неци)

Хоћеш и ти с нама?

НЕЦА

Фала! Ја ћу остати с чиком!

СТАНИЈА

(Гледа Марицу која се умиљава око Лазара)

Врат скрала да Бог да!...

(Момак и девојка хвањају се у њоруже)

ПЕСМА

(Пева хор)

Од три струке од четири
Шибљани, шибљичани,
Кратљани, кратљичани,
Кратко хајте, кратко нос'те,
Кратко гране савијајте,
Чувајте не саломте,
Гране јабланове.

(У њоласку)

Од петоро – деветоро!
Шибљани, шибљичани,
Кратљани, кратљичани,
Кратко хајте, кратко носте,
Кратко гране савијајте.
Чувајте, не саломте
Гране јабланове
(Песма се изгуби за кулисама)

СТАНИЈА

(Бурђији)
 Хајд'мо, сестро, у кућу!
(Одлазе)

КМЕТ

Могли би и ми нолако. Шта велите, господине?

ЖИВОРАД

Можемо.

КМЕТ

Извол'те
(Одлазе лево)

АВРАМ

Ала је кмет добио зор!

ПРВИ СЕЉАК

Мани га! Бога ми, није му лако!

СЕЉАЦИ

И није, и није!
(Разилазе се у разговору)

ВИЛИП

Ама више никоме ни а не дам! Оној маторој пребићу руке,
 ако ми само помене! Неће више нико Вилипа варати!... Нема
 бајдалије!
(Замисли се)

(Из даљине се чује њесма)

Шибљани, шибљичани,
 Кратљани, кратљичани,
 Кратко хајте, кратко носте,
 Кратко гране савијајте,
 Чувајте, не саломте
 Гране јабланове!

ЈЕВРЕМ

Бар ћу се лепо провести с чича Вилипом
(Кући судове са сиџола)

Завеса.

Промена.

ТРЕЋА СЛИКА

Копачи

У дну њозорнице река Дрина. Обала обрасла густим шибљем. – Најпред неколико дрвеша сеновијих. Иза кулиса се чује смеј и ларма: "А ха!"... "Ко ђре! Ко ђре!"... "Не дај!"... "Деде! Деде!"... Узвици вриском. С леве сиране чује се из даљине икрија кола и самодрушка њесма:

Мајка Мару њод њланине даје,
Мајка даје а Марија неће:
Нећу, мајко, жива њод њланину!
Под њланину чесиџо Турци ходе,
Чесиџо ходе чесиџо робље воде.

За време док се њесма чује ларма се уџишава, али се чује живоџи иза кулиса: звек моџишке, у њаузи клџџај, клџџај, кад је ковач није умеџ!". Смеј...

ПОЈАВА I

Бранко а њосле Крсџиа.

БРАНКО

(Брише сузе рукавом)

Е, убио их Бог!

(Крсџи се)

'Натема их било!

(Окреће се)

Крста! Овамо, човече!...

КРСТА

(Излазећи)

Е, нисам се оволико насмејо – не памтим! Ја зла оног твог
Бакоте, по Богу брате!

БРАНКО

Вала, и твоја Стака! Ово би, што 'но веле, – ударио Лила на
Алила!

КРСТА

Баш, Бога ми! Од куд им оне извођачке речи ка' да их из
рукава тресу!...

(Смеје се)

Па, хајд' што друге товари, него себе! ...

(Оба се смеју)

ПОЈАВА II

Иконија и њређашњи.

ИКОНИЈА

(Носи у њовразу лонце на обрамници и њорбу на леђима)

Помаже Бог!

БРАНКО И КРСТА

Бог ти помог'о!

БРАНКО

Море, ово је велика ручаица!

ИКОНИЈА

Нака нешто слаба, па сам се задржала.

(Сџушија судове и дреши њорбу)

Да их зовнем?

БРАНКО

Нека, ја ћу звати.

(Виче)

Уја!

(чује се песма са Босанске стирани)

Ој девојко, душо моја

Ћимли ја, ћимли ти,

Ћимли струци белезнуци

На бијелој руци.

Од мене, до тебе,

Па што ће ти друго драго

До мене?

КРСТА

(Слуша)

Бошњаци...

БРАНКО

Ја... Слушај, слушај!...

ПЕСМА

Чим миришу њедра твоја

Ћимли ја, ћимли ти,

Ћимли струци белезнуци

На бијелој руци

Од мене, до тебе,

Па што ће ти друго драго

До мене?

КРСТА

(Слуша)

Бошњаци...

БРАНКО

Ја... Слушај, слушај!...

ПЕСМА

Чим миришу њедра твоја
 Ћимли ја, ћимли ти,
 Ћимли струци белезнуци
 На бијелој руци
 Од мене, до тебе,
 Па што ће ти друго драго
 До мене?

КРСТА

Лено!

ПОЈАВА III

Бакотиа и њређаињи.

БАКОТА

Оно се пева! Није ка' ови наши! К'о да их је неко стег'о за гушу!... Аха, слушај!...

(Коиачи њевају)

ЖЕНСКИ ХОР

Ој орачу, млад орачу,
 Ко ти даде младе воке

МЕШОВИТ ХОР

Младе воке витороге,
 И јармове јаворове,
 И палице шимширове.
 И заворње босиљкове,
 И бич косу девојачку
 Љуту гују ручконошу?

БРАНКО

Слушај, слушај! Благословеном орачу и гуја ручак носи!

ПОЈАВА IV

Сїака, коїачи, коїачице и їреїашњи.

Улазе с моїшкана на рамену. Осїављају моїшке и їевају.

МУШКИ ХОР

Служио сам божју мајку,

Па ми даде младе воке.

МЕШОВИТ ХОР

Младе воке витороге,

И јармове јаворове,

И палице шимширове,

И заворње босиљкове,

И бич косу девојачку

Љуту гују ручконошу.

КРСТА

Алал вам вера!

БАКОТА

Алал вера удовици! Гроїће јој гуша ка' у девојчице!... Мора да јој срце гали!...

СТАКА

Јест, за тобом!

БАКОТА

Проїи ме се! Не бих те узео, да ми даду село у спајилук!
(*Смеј*)

СТАКА

(*Прилази му, умиљаїо*)

Шалим се, шалим! Не бих ни ја пошла за те! Не бих те могла пољубити ни кроз девет поњава!

(*Грохойїан смеј*)

БРАНКО

Окајте се! Иконија, постављај!

(Иконија просише белу шорбу, меће хлеб и со; девојке и жене помажу јој)

Хајде, седајте! Ко је овце погубио – руч’о је до сад!...

(Седају. Иконија додаје Бранку чуштуру с ракијом. Он се прекрсти, нагне, ња ипружи Крсти. Крсти ипје и ипружи даље низа совру. За то време Бакоџа и Сџака ирепчу се)

БАКОТА

Ја знам што ти за ме не мариш!

СТАКА

Што, очи моје!

БАКОТА

Испале ти да Бог да!... Него то је све због Муте!

(Смеј)

СТАКА

Језик прегриз’о!

БАКОТА

Због Муте, Бога ми! Уби се, јадник, за њом! Прича ми јуче како је због ње пао “у бубубару!”. “Умумумрех за њом” – вели
(Смеј не иресџаје)

СТАКА

О, рђо једна!

БАКОТА

Рђа те од Бога отела!...

КРСТА

(Ухваџио се за џас)

Умукните, Бог вас убио! Умукните док ручамо! ...

ПОЈАВА V

Живорад, за њим Ђука и Неца и њређаињи.

ЖИВОРАД

(Долази из њоследње кулисе десне)

Помаже Бог, браћо и на здравље ручак!

СВИ

Бог ти помог'о!

(Младеж се диже)

БРАНКО

Ходи да ручамо, господине!

ЖИВОРАД

Хвала, брате! Него, ако би имали мало воде?

БРАНКО

(Прилази му)

Море, како воде, ходи да ручамо!

ЖИВОРАД

Хвала! А имам и друштва овамо.

БРАНКО

Иконија! Иди, зовни те људе!... Седи, господине! Бакота, дај-де ту чутуру.

*(Бакотиа додаје чуџуру а Живорад њрима и њије. Иконија оде)
Ама, седи, човече!... ваља се!*

ЖИВОРАД

Најпосле, кад је такви обичај!... Ја не кварим!...

(Седне до Крсџе)

БАКОТА

И не ваља се, господине! Не вреди у старом селу нов обичај заводити! ...

БРАНКО

Дела, јеј!

(Ђука, Неца и Иконија улазе)

ЂУКА

(Скинуо шешир)

Помаже Бог, браћо!

СВИ

Бог ти помог'о, чича

(Младеж му прилази руци)

ЂУКА

Жива била! Живе биле!...

(Бранку, који му је изашао у сусрећ)

Мепе ова снашица сврати...

БРАНКО

Јест, јест! То је наше чељаде!... Ми смо је и послали. Седи, чико, овде до господина па се прихвати мало... Колико је Бог дао!...

*(Ђука седа)**Седи и ти, младићу!**(Неца седа)*

ЂУКА

Хвала вам, браћо! Није, што 'по касти, од глади него од љубави узеху залогaј – два; а право да рекнем више сам жедан него гладан.

ЖИВОРАД

(Пружа му чупуру)

Деде, чико.

ЂУКА

Зар ракије?

БАКОТА

Ракија хлади. Лети пиј ракију а зими вино!

(Ђука се њрекрсији, рекне "хвала" и њије)

ЂУКА

(Одујима)

Охо-хо!

(Даје чујуру Бранку)

ЖИВОРАД

Добра!

ЂУКА

Добра! Да Бог да родила и на дрвету и на камену!

(Бранку)

Него добра вам летина.

БРАНКО

(Скине кају)

Удржи Боже!

ЂУКА

Баш као и у нас!

БРАНКО

Опрости, чико, а одакле 'но ти би?

ЂУКА

Ја сам, брате, из Бачке.

КРСТА

Далеко?

ЂУКА

Из далека сам пош'о уцвељен и брижан...

(Окреће ѓлаву)

БРАНКО

А уцвeљи ли те Бог, стари?

БУКА

Да је од Бога, не бих, касти, ни жалио, него од душмана!...
(*Брише сузе*)

БРАНКО

Од душмана?

ЖИВОРАД

Јединица ћерка побегла му са слугом овамо, у Србију, па из-
гибе...

КРСТА

Стан'де! Како име момку?
(*Бука њрене*)

НЕЦА

Момку име Лука а девојци Мара.

КРСТА

Онда није. Момку је име Марко а девојци Јелена. После, веле
да су из Срема. Пре два дана одоше Лозници. Овуда су про-
шли...

ЖИВОРАД

(*За се*)

Каква срећна случајност! Значи: још ћу се који дан провести!
(*Гласно*)

Ништа то. Зар они нису могли променити имена?

БУКА

(*Живо*)

Јест, синовче! Тако је! Терајмо им трага!... Само да их једаред
ухватим, да их, што 'но касти, видим пред собом!... Хеј, Боже,
да л' ћу то дочекати!... А куд велиш одоше, брате?

КРСТА

У Лозницу. Кажу: најмили се тамо код некога у надницу!...

БУКА

Хајде!

(Хоће да устџане)

БРАНКО

(Задржавава ља)

Седи, чича! Стићи ћеш у Лозницу рано!... Не бриси кад си им само траг ухватио!... Ручај, човече!...

ПОЈАВА VI

Кмеїї, Максим, Прока, Срећко и њређашњи.

КМЕТ

На здравље ручак!

(Женскиње му њрилазе руци)

БРАНКО

Жива ти мајка! Ходи!

КМЕТ

Нека, журим. Пођох с овом двојицом до Срећка на неку

КРСТА

А ко те оштети у ове радне дане, по Богу брате?

КМЕТ

Павле, знаш ко!... Онај његов “сивоња”, дерач ка’ што знаш, сву ми ограду поломио и потро усев.

БАКОТА

Павлов сивоња к'о и Павле!

(Смеј. Бука, Живорад и Неца одмичу се од совре, женскиње диже и усїрема)

ПОЈАВА VII

Павле и њређашњи.

ПАВЛЕ

Шта то, Бакота, шта?

БАКОТА

Ништа. Велим, твој сивоња мет'о се на те! За те нема закључавања вајата а за њега ограђене њиве!
(Смеј)

ПАВЛЕ

(Љуїиїиїо)

Немој-де знаш...

БАКОТА

Немојте вас два а ја нећу у тврдо!...

ПАВЛЕ

Јер кад ја планем!...

БАКОТА

Врљика ће угасити!

ПАВЛЕ

Јест, ал' врљика има два краја!

БАКОТА

(Хладно)

Кад оломим један ја ћу окренути други!
(Грохоїиан смеј)

КРСТА

Окај се, Павле, не мо'ж ти с Бакотом!

КМЕТ

Баталите људи, него да се иде.
(Пође)

БРАНКО

Деде, кмете, мало ракије!
(Пружа му чуйуру)

КМЕТ

Не браним... Хвала!
(Пије и пружа даље)

БАКОТА

Само не дајте Павлу!

ПАВЛЕ

Што?

БАКОТА

За то, што ћемо ми остати без ракије, јер ти би то мо'го у око сасути!
(Смеј)

ПАВЛЕ

О, бруко једна!

БАКОТА

Баш си брука! Попио би гују у ракији!... Кад 'но лане косимо попову ливаду, донео поп пуну тестију ракије. Павле баци косу, па, ала кап тестији! Докона је па лаже. Ја – чуда ради стадох бројати гутљаје!... Један, два... и тако до осами'ест, док ти тек писну тестија!... И кад је прихватисмо – капи!...
(Грохоћом смеј)

ПАВЛЕ

Јест ја, баш је било тако!...

КМЕТ

Хајде, брате! И мене чекају копачи на њиви. Ко је још с Бакотом изиш'о на крај?... С Богом!

БРАНКО

(Рукује се с кметом. Кмет га повуче мало за собом, шапатом разговарају)

Одакле су ови људи? Шта је?

КМЕТ

Одакле су ови људи?

БРАНКО

Из прека.

КМЕТ

Куда ће?

БРАНКО

У Лозницу.

КМЕТ

(Гласно)

Хајде Срећко, хајде Павле! С Богом!

(Оду Павле, Срећко, Максим, Прока и кмет)

БУКА

(Живораду)

Хоћемо ли и ми, синовче?

ЖИВОРАД

(Прави цигару)

Вала, чико, само да попушим.

БУКА

Е, дела, па да се прти.

БАКОТА

Вала, господине, ако не замериш, дај и мени једну лулу тога твог дувана!

ЖИВОРАД

Ево, брате!

(Пружа му дувањару)

(Најуни лулу и џали)

Охо-хо! Мирише, Боже 'прости ка' тамњан! ...

(Погледа Нецу који се загледао у девојке и намигње на њ)

Шта велиш, је л лена?

НЕЦА

(Сидљиво)

Шта ви?...

БАКОТА

Ништа, ништа!... Видим те, гледаш тамо ка' сироче кроз плот...

НЕЦА

(Као зоре)

Та, маи'те ви мене!...

БРАНКО

Немој га застиђивати.

БАКОТА

А јој, еј!... Па нисам му ја рек'о да пиљи у њих ка' штрк у јаје!...

НЕЦА

(Скочи)

Само правите комендију!...

(Смеј)

БУКА

Та мани га у кера! Бајаги, стиди се!...

БАКОТА

Срећно време!...

(Диге се, коџачима)

Ха, соколови моји! Деде, мотике у руке, запевајте по једну на на по'со!...

(Коџачи њрилазе моџикама, узима сваки своју и њевају):

Три су сеје, збор збориле,

Цане, јане, дане,

Чуј, драгане,

Чуј, девојко

Вита јело!

БАКОТА

(Грли Сџаку)

Тако кућо моја! Полази! С Богом, чича!

(У њоласку њевају)

Шта би која најволела,

Цане, јане, дане,

Чуј, драгане,

Чуј, девојко

Дико моја!

(Иза кулиса)

Најстарија говорила

Цане, јане, дане,

Чуј, драгане,

Чуј, девојко

Вита јело!

(Чује се врисак. "А-ха!... Не дај!")

БУКА

Хоћемо ли, синовче?
(Усїаје)

ЖИВОРАД

(Усїаје)
Сад можемо, чико.

БУКА

Сад с Богом, браћо, и хвала на ручку и на љубави!
(Рукују се сви с Бранком и Крсїом)

БРАНКО

С Богом пош'о, чича! Бог дао те наш'о што тражиш!

БУКА

Дај Боже!
(Пођу но засїану)

НЕЦА

(Угледа у дубини кајикцију)
Јој мати моја! Каква је оно глава!

БУКА

Шта је сад опет?

НЕЦА

Оног су чико бубали! Глете како му је отечена глава!

ЖИВОРАД

(Смеје се)
Оно је чалма! Е, Нецо, баш нас насмеја.

(Из дубине, с леве сцѐране, чује се пѐсма и пѐмбура)

Побрајѝме, чиј се двори бјеле?

Посесѝримо, пѝвога пѝобрајѝма.

Побрајѝме, а чиј су сватѝови?

Посесѝримо, пѝвога пѝобрајѝма.

Побрајѝме, а ће је ћевојка?

Посесѝримо за руку је водим!

(Први се сѝих чује у дубини леве кулисе и пѝриближава се пѝзорници. Чим се зајѐва: "пѝобрајѝме, а чиј су сватѝови? – на пѝзорници се пѝјављује мајка на њој Турчин, засукао рукаве, куца у пѝмбуру и пѐва. Шајка пѝрлази пѝлако пѝреко пѝзорнице и изгуби се у десној кулиси гдѐ се чује и пѝоследњи сѝих. – Сви сѝоје неми и глѐдају)

Завеса

ТРЕЋИ ЧИН

ЧЕТВРТА СЛИКА
Крстоноше

*Воћњак. На сред воћњака велики проиљанак. На сред проиљанка, на дрвеном сојуру, четвртина камен као сиво. На камену ведро воде, а на ведру кити босока приписнути шељом. Крај ведра у жутом свећњаку зори вошћана свећа; крај свеће земљана кадионица из које се диже дим. Десно, пред предњим кулисама, постављена совра свакојаким ћаконијама; дуж совре разраћене оканице с вином и велики саиљници с ракијом. Око совре младе и девојке сиремне да послуше. Од шреће кулисе јружа се илои преко целе изорнице на другу сирану. На сред илои просија кайија ойворена; иза илои, далеко у дубину, види се дрвеће. – Кад се завеса дигне иои јружа савијен шребник и одежду црквењаку који додаје једном младићу, крстоноши. За њим крстоноше обилазе ири иуи око камено сивола и певају:
Госпде, Госпде, помилуј нас!*

Кад ири иуи обићу онда се онај с црквеним барјаком иуи кайији а крстоноше два и два за њим и певају:

Крстѝа носе Боѝа моле:

Госѝоде, Госѝоде, ѝомилиј нас!

*Излазе на каѝију и одлазе лево, али им се, чешиће ѝуѝа, чује
исѝа ѝесма из даљине.*

ПОЈАВА I

*Поѝ, учѝиѝељ, кмеѝ, Павле, Соврен, Боѝица, сељаци, сељанке,
момци, девојке.*

ПОП

(Меће чиѝу)

На здравље вам молитва!

СЕЉАЦИ

Дај, Боже!

БОЈИЦА

(Окреће се соври)

Дај, дијете, послужење!

*(Једна млада ѝриноси служавник са слаѝким и водом, служи
ѝоѝа, учѝиѝеља, кмеѝа и друѝе, а друѝа оканицу вина и чашу
ѝа наслужује, одмах за ѝом, вино)*

ПОП

(После ѝослужења узме чашу вина)

Срећне молитве, од Бога здравља и берићета!

СВИ

Амин!

(Поѝ ѝије)

ПАВЛЕ

Оче, ако си гладан...

(Пружа руку на совру)

ПОП

Хвала Пајо!

(Чују се крстионоше из даљине)

Журимо. Видиш наши дечаци одмичу! Хајде, учо! Хајде, кмете!

СОВРЕН

Може бити да би ви хтели?

(Показује совру)

КМЕТ

Хвала! Узео сам јутрос цигерицу; писам гладан!

(Пије)

Поно, можемо ли сад!

ПОП

Хајде! С Богом, браћо!

(Оду)

СВИ

С Богом пошли.

(Испраћају их)

ПАВЛЕ

Деде, придржете им коње!

(Тројица младића излазе за појом учитељом и кметом)

БОЈИЦА

Што ли нема мог Симе?

ПАВЛЕ

А зар је дош'о? Их, од кад га писам видео! А је ли се измен'о?

БОЈИЦА

Мeko је постарио, али се држи ка' курјак!

(Изгледа на кацију)

Аха, ево га!

ПОЈАВА II

Сима и пређашњи.

ПАВЛЕ

(Излазећи преда њ)

Ево га, Бог и моја душа! Стоји ка' делија!

СИМА

Помаже вам Бог!

(Љући се с Павлом)

СВИ

Бог ти помог'о!

ПАВЛЕ

(Загледа га)

Их!... Исти!

СИМА

Исти, Бога ми!... А што си ти тако оћелавио? Их, мој брајко!

Длаке ка' на длану!

ПАВЛЕ

Почупаше године!... Него ти, ти! Још ни штапа не носиш?!

СИМА

(Озбиљно)

Шта мислиш ти?... Гледај!

(Ситане скакајући и зицајући се)

Момак ка' златна јабука!

(Смеј)

СОВРЕН

(Смејући се)

Сима – Сима! Док га траје биће свакад једнак!... Него, хајде меко седи, човече!

СИМА

Па да седнем.

*(Седи)**Него**(Једној снаши)*

Додај-де ми, дијете, ту ракију! Је л твоја, пријатељ Бојица?

(Снаша додаје)

БОЈИЦА

Моја, моја, пиј!

(Сима њије)

СИМА

(Осилављајући чашицу)

Него, Бог вам је пријатељ! Гледам, пошело све не може боље бити! Бадава! Тамнава на – Тамнава: прави Мисир!...

ПАВЛЕ

Хвала Богу! А како је код вас, у Подгорици?

СИМА

И код нас је добро!... Ама, брате, није оно ова земља!... Пробила бјад на јанади. Баш рекох мојима, кад пођох, да изађу су-тра да чулају!...

ПОЈАВА III

Која, Бука, Живорад, Неца и њређашњи.

БОЈИЦА

Овамо људи! Ми данас преслављамо!

ЖИВОРАД

(Скине шешир)

Помаже Бог, браћо!

СВИ

Бог вам помог'о!

ЖИВОРАД

Ми прођосмо отуда, а овај нас брат
(Показује Бојицу)
задржа...

ПАВЛЕ

Ако, ако! Добро су урадили. Којо!... Извол'те сести, господине! Извол'те и ви, браћо.

ЖИВОРАД

Хвала!
(Ђуки)
Да седнемо, чико.
(Седају за совру)

ЂУКА

Да седнемо, вала синовче!... Е, браћо, кад сам видео литију, ударише ми сузе.

СИМА

А... крстопоше!... Јест, то је лепо.

ЂУКА

Исто као и у нас, касти.

СИМА

А одакле сте ви?

ЖИВОРАД

Ја сам чиновник из Београда, а ова су браћа из прека, из Бачке.

ПАВЛЕ

Добро сте нам дошли! Дијете, деде послужи
(Једна снаша њриноси слајко и воду)
Јесте ли за ракију?

БУКА

Па можемо ракију?

ПАВЛЕ

Дај дијете!

СИМА

Не треба, ево ракије!

(Сийа чашицу и ѿружа Ђуки)

БУКА

(Прекрстѝ се)

Хвала вам, браћо, и Бог вам дао! Спасајте се!

(Пије)

СИМА

На спасеније!

(Служе Живорада и Нецу)

БОЈИЦА

Је ли по вољи што год езести? Ето, машајте се!

ЖИВОРАД

Бога ми да се прихватимо мало.

ПАВЛЕ

Ево и ми ћемо вам правити друштво.

(Седају за совру и ѿчињу јестѝи)

СИМА

Опростите, господине, а одакле идете сад?

ЖИВОРАД

(Жваће)

Сад из Лознице. Упутише нас овуд. Кажу, тим путем можете на Бели Брод.

ПАВЛЕ

Можете, можете. А ако Бог да?

ЖИВОРАД

Ко зна докле ћемо? Сад смо ради у Милановац, па у Чачак... па... ко зна где још!...

СОВРЕН

А путујете ли трговином?

ЂУКА

Јадна ми трговина а гора година! Да је среће, ја бих као и друга, касти, сретна браћа седео код куће, него... белај!

СИМА

Каки белај?
(*Сви љледе у њега*)

ЂУКА

Белај, брате, да шта! Кад морам клети своју крв и своју кост, онда је страшно, касти!

СИМА

Што да кунеш?... Окај се ћораву посла него пиј!
(*Куца у његову чашу*)
Буди здрав!

ЂУКА

Од Бога ти здравље и свако добро!

ПАВЛЕ

А шта је то било, стари?

ЂУКА

Несрећа, брате! Им'о сам јединицу ћерку па ми и она једна побегла! ...

СВИ

(Зачуђено)
Побегла?!

ЂУКА

Јесте, побегла!

СИМА

А што, да је ниси тук'о?

ЂУКА

Нисам је ни кључио!

СИМА

А да је писи нагонио да поже за кога неће?

ЂУКА

Нисам! Нисам јој ни говорио о удаји!... Него је она хтела да се уда и без моје воље, па побегла са слугом!...

СИМА

А'... то ли је?... То си ти онда бранио њој...

ЂУКА

Да!... А ко је то још вид'о дати кћер за слугу?

СИМА

Е, да ви'ш, има и тога! Ако су се деца пазила – онда си ти крив!

ЂУКА

(Баци виљушку, зачуђено)
Ја?!

СИМА

Ти, јест. Је л' ти слуга матор човек?

ЂУКА

Није, баш је младић као гром, касти!

СИМА

А је л' те поштено служио?

БУКА

Нећу душе грешити – јесте! Све чесно и поштено! И вредан и добар и нараван, касти...

СИМА

А је л' из туђине?

БУКА

Та оданде из села! Знам га од малена детета!... Пре годину дана умрла му је мајка.

СИМА

Па шта ти је оида сметало да му је дадем?

БУКА

Како: шта? Зар ти нисам, касти, рек'о да је само слуга!... Сиротиња га и у службу патерала!

СИМА

Еј, мој лепи, матори лудаче!

БУКА

(Тр̄гне се)

Шта?! Шта?!

СИМА

Лудак, ја шта си! Ја што је теби Бог дао имања?... Право је им'о што је тако урадио!

БУКА

Тако?

СИМА

Јест, право је им'о! Што га ниси узео у кућу па да те храни и сарани!...

БУКА

Ама зар слугу?

СИМА

А шта си ти бољи од њега?... Честит, поштен, вредан – па не ваља! ... Видим да ти је кћи паметнија од тебе!... Па кажи ми молим те: зашто си отац?... Хоћеш да бринеш о свом детету. Па, лепо, за што је онда ниси дао ономе за ким јој срце гали, па би данас имао своју децу око себе?... Мој лепо лудаче! Хтео си им забранити!... Ето, колико си луд!... Ко је мог'о забранити дрвету да напути и травци да избије?...

БУКА

Ама, молим...

СИМА

Ђути! Ја да имам каке власти, сад бих те оборио па ценшу двадесет и пет! Толико коњ на луд!... Још сме да прича своју бруку по свету! ...

ЖИВОРАД

(За се)

Овамо! Ово оде далеко!

(Гласно)

Молим те чико!...

СИМА

Ђути ти! Ти си истина чиновник али све једно! Па шта сам ја ког ђавола? И ја сам отац; имам четири сина и две кћери. Све сам поженио и поуздавао по њиховој жељи. И епо и данас ми кућа пуна песме ка' благослова! ... А он, магарац један, – мал' му не рекох – он хоће да заповеди девојачком срцу да воли овог или оног!...

(Ђуки)

Моли се ти Богу што она није учинила како лудост!...

БУКА

Али молим те, брате...

СИМА

Ћут', ћут'! Него, нађи децу па им подај благослов!... А што се газдалука тиче – мани!... Само је Бог газда; а ми

(Покаже кажијрсѝ)

оваки долазимо на овај свет а оваки се и враћамо натраг! ... Тамо се не тражи земље! Хват дужише и по ширише добићеш где год дођеш!...

(Чује се бубањ, ћемане и узвик: "Свирај")

ПОЈАВА IV

Рада и два циџанина и ѝређашњи.

РАДА

(Улазећи)

Свирај!... Помаже Бог!

СВИ

Бог помог'о, Радо!...

БОЈИЦА

Шта радиш, Радо?

РАДА

Ето!...

(Циџанину)

Лупај!

(Циџанин лупа јаче)

Јој, куд ћу с банкама! ... Стој, диганише!

(Свирка умукне)

ПАВЛЕ

Хоћеш, Радо, меко вина?

РАДА

Хоћу!

(Павле му даје чашу вина он њије)

А... чича Симо, и ти си ту?

(Прилази му руци)

СИМА

Жив био, синко! Па шта ми радиш, дете моје?

РАДА

Ето, празнујем...

СИМА

Ако, ако! И треба!...

ЉУКА

(Сими)

А кој је ово?...

СИМА

Туђа срећа! Сирота: ни оца ни мајке!... Нема куће у селу којој није ма шта добро учинио!... Сад га људи, на овај Благ Дан мало напили! ... У овом селу воли га све од детета до старца.

(Рада њрилази девојкама)

ЖИВОРАД

Како га сви радо призивају!...

РАДА

Па што ми ћутите?... Деде, јавите једну!

БОЈИЦА

Нема без тебе, Радо, ништа. Него, почни ти.

РАДА

(Пева)

Ој Миљано, миље моје!

(Момци и девојке куће се око њега и певају у хору)

ХОР

Имам драго у бијелу двору
Када спава, на руци ми спава,
Кад с' пробуди а он ме пољуби.
Чим пољуби одмах омилује:
Устај, пуце, родило је сунце!

РАДА

Смејало се смиље на босиље

ХОР

Имам драго у бијелом двору,
Када спава, на руци ми спава,
Кад с' пробуди а он ме пољуби,
Чим пољуби одмах омилује:
Устај, пуце, родило је сунце!

РАДА

Ка 'по момче на младо девојче!

ХОР

Имам драго у бијелу двору
Када спава на руци ми спава,
Кад с' пробуди а он ме пољуби,
Чим пољуби одмах омилује:
Устај, пуце, родило се сунце!

СОВРЕН

Живео, Рада!

СВИ

Живео!

ПАВЛЕ

Чим дође заметну песму!

РАДА

Хајдемо цркви!... Сад ће и крстоноше стићи!

БОЈИЦА

Сад ћемо, рано је!

ЋУКА

(Живораду)

Синовче, ми се можемо већ кренути!...

СИМА

Немој вечерас. Хајдемо до цркве. Ти си странски човек, треба да видиш и наше обичаје. А, најпосле, боље ти је да пођиш овде, код пријатељ Бојице него у мејани.

БОЈИЦА

Ко ићи?... Јок, Бога ми! Вечерас пећете, а сутра како вам и драго! Ви сте моји гости!

ЋУКА

Али...

БОЈИЦА

Ја не дам коња и кола, а ви идите пешке!

ЖИВОРАД

Најпосле, чико, свака сила проклета а та благословена!...

БОЈИЦА

Остаћете, то је свршена ствар!...

СИМА

Радо, синко! Деде викни де нашу Тамнаву!

(Ђуки)

Сад слушај што је песма!

РАДА

(Пева)

Ој Тамнаво, ој водо голема!

ХОР

Ја погазих мутну воду, уј!

Ују, ју, ју, ју!

И укаљах кондурице, уј!

Ују, ју, ју, ју!

Ситна веза и крмеза, уј!

Ују, ју, ју, ју!

Ја не жалим кондурице, уј!

Ују, ју, ју, ју!

Већ ја жалим ситна веза уј!

Ују, ју, ју, ју!

Ситна веза и крмеза, уј!

Ују, ју, ју, ју!

РАДА

Извир вода извирала,

Беле пене изметала,

Ој Тамнаво, ој водо голема,

Ој Тамнаво моја!

ХОР

Ја погазих мутну воду уј!

Ују, ју, ју, ју!

И укаљах кондурице, уј!

Ују, ју, ју, ју!

Ситна веза и крмеза, уј!
Ују, ју, ју, ју!
Ја не жалим кондурице, уј!
Ују, ју, ју, ју!
Већ ја жалим ситна веза, уј!
Ују, ју, ју, ју!
Ситна веза и крмеза, уј!
Ују, ју, ју, ју!

СИМА

(Ђуки)
Јес' чуо?!

ЂУКА

(Дигне чашу)
Песма ти свакад другарица била! Бог дао до века левао! Живео!

СВИ

Живео Рада!

РАДА

Не д'о Бог ни ја сам – ето и вас!

*Завеса**Промена*

ПЕТА СЛИКА

Паланачка механа

Механа. На средини позорнице велика блехана пећ с чунковима који су сироведени у оцак где се кава кува. Над њим виси ујаљена лампа са чађавим сјајлом. О зиду висе руске слике: "Пад Плевне", "Скобелев на коњу" (Ова је слика окренућа најрашке, иако, да су главе доле а ноге горе), "Четири годишња времена", "Ловчев погреб". На зиду, до главног улаза, прикована прокламација; до прокламације црна мушема на којој је кредом исписана вересија, неправилним цифрама и словима: "Ко ће 10 гр. вино. 6 грош. због меко печен". – Десно, у другој кулиси, сто. У дубини, у самоме углу, сто с оградом, који представља Бумбареву канцеларију. На столу је дрвени диван, перо, харџија; са сирани акција и законик. – Лево у првој кулиси, сто. На истој сирани, у дубини, келнерај с филарејницама кавене боје; на њему, испод филарејница, бокали; над овима дуж целог келнераја поређани чокањи, полићи, сајљици, оканице и чаше. Иза келнераја, у самоме углу, оцаклија где гори вајра. О зиду на оцаклији висе цезве разне величине. Десно, од улаза до Бумбаревог стола дуља, зелена клупа с наслоном. До пећи ојет сто за којим седи неколико бесјосличара и њије. – Лево, између келнераја и стола, вратица ишио воде у ходник и њуничке собе)

ПОЈАВА I

Бука, Живорад, Неца, Која, Бумбар, Токмак, Клемјо и неколико бесјосличара.

Бука, Живорад и Неца седе за левим столом, после довршене вечере, и њију каву. Пред Буком пола сјајљива вина

*и чаши. Кад се завес дигне, чује се из собе, с десне стране
"многаја љеџа".*

*Бумбар, Токмак, Клемиа и неколико бесџосличара седе за
десним сџолом, ѿред њима карџе.*

ТОКМАК

(Сџоји и млаџара рукама)

Ти мене да учиш играти жаџдара?... Никад се ја таквих писам
бој'о!

БУМБАР

Батали измотације! Него, кад се изгубио – ти плати!

ТОКМАК

Спреми се да пијеш!

БУМБАР

(Ђиџи)

А што играш, жеџо кисела, кад не знаш? Хоћеш цабе да
цепаш човеку карте?! Нема мулетине, синко!

КОТА

Есте. Мислеш ја сум карти паш'о на паш'о на гјубру!

ТОКМАК

Оваких карата нема ни на џубрету!

КОТА

А ти иди на гјубру и тражи карти, а не да седиш овди цабе да
горим лампа због тебе!

БУМБАР

Донеси ти мепи виџо, а он нек' се цапа колико му драго!

ТОКМАК

Донеси, али ја пећу платити!

БУМБАР

Хоћеш, хоћеш!

ТОКМАК

Играј поштено а немој паковати жандаре, па да ти дам форе!

БУМБАР

Нисам се ја најмио билмезе учити!

ТОКМАК

Е, вала, нећеш их више заиграти мајци!
(*Цеџа карџе и њарчад њресне о њод*)

НЕЦА

(*Ђиџи, њреџлашено*)

Јух, чико! Опај је господар страшно срдит; ја ћу умрети од стра.

БУКА

Та седи, немој ме брукати!

КОТА

Шчо ме цепаш карти, бре? Јесум наш'о пари иа гјубру да купујем карти а ти да ђе цепаш?

ТОКМАК

Оступи! Зар је мало што дајем масне карте него ми се још дереш ту! Хоћу да цепам: – шта ми мо'ш?

КОТА

Цепале те мртвога да даји Бог! Овакеј нови карти па исцепани! Могло је још пет година да си игра сос него!
(*Куџи њарчад*)

ТОКМАК

Не гунђај! Чиниш ми неку милост, шта ли? Да ми је у власти обесио бих те онде, о лампу!

НЕЦА

Јух, чико, хоће да га вешаду!

ЂУКА

Та седи к'о човек, а немој ми једнако кукати к'о жена!
(Из собе се чује луџа и вика: "Еј, мејанџија!")

КОТА

Сат, сат, мољем!

(Поџрчи. Кад оџвори враџа чује се ларма јаче, а кад за-
џвори џиџије)

КЛЕМПО

(Приђе Ђукином сџољу, луџи се џри џуџи џрсџом џо носу,
Неџи)

А што се ти, момче, тако плашиш?

НЕЦА

А како се не бих плашио! Па и овај бирташ ми је тако стра-
шан! Кад дивани као да се свађа. Ако нас тај ноћас не при-
гњави, пеће нико!

КОТА

(Дође с десна, носи на служавнику џразне шоље и флаше)
Јаз'к! ... Пџпаме карџи као да сме арамије!
(Носи судове за келнерај)

НЕЦА

(Скочи)

Арамије?! Где су арамије?

КОТА

Еве џи ја!

(Показује Бумбара и Токмака)

Оште са гори!

(Ради)

БУКА

Та мали га у кера! Плаши се као да је у Турској а не у Сервији!

КОТА

Бога ме, пеји ргјаву да си човек по малу и илаши! Кот пас ји но пеки пут горе от Турску; све гледаме како кје да си фатиме за гуша!

НЕЦА

За гушу?... Ето, чујете ли чико?

КОТА

(Луџи се шаком по челу)

Шу, ана сана! Сум се налутио па сум заборавио.

(Токмаку и Бумбару)

Слободно да не ми улегнете више кукја, кат сте ценабети!

(Прилази десним враџима, оџвори их и виче)

Заповедате вино онако, или окјете вино из флашама?

(Изнуџира се захори смеј и вика: "Из флашама! Из флашама" Враћа се келнерају и сџрема боце с вином. Из собе се чује џесма: "Шџи се чује иза зрада, џидо, џидо"... луџа сџакала и окана. Коџи, и ако је џонео џиће, враћа се брзо келнерају и џише)

Осум џамове разбијени и неколику флаши.

БУМБАР

Ала им ти правиш рачун!...

КОТА

Батале! Гледај своју посла!

(Узима боце с вином, оџвара враџа и севдалише)

Аха!... Нека си знаје кат господа прават џумбус!

(Из собе се чује узвик: "Јао!")

НЕЦА

Кога то туку тамо?

КЛЕМПО

(Луји се њрсиом њо носу)

Пали у севдах па вичу, не плашите се! Него, ако имате како муку кажите ви мени само...

ЖИВОРАД

(Жусиро)

Шта ћете? Шта се плећете кад вас нико не пита?...

КОТА

(У њовраику, њрилази Ђукином сиолу)

Заповедате и вије нешчу?

НЕЦА

(Дрекне)

Немојте прилазити, јер ћу ома дрекати!

КЛЕМПО

Кажсм ја да ви мучите пекаку муку!

ЖИВОРАД

(Скочи)

Оступи, кажем ти!

(Клемјо осјуја)

БУМБАР

Клемпо, оди – де овамо!

(Клемјо њриће)

Каки су оно људи?

КЛЕМПО

Лака сорта!...

КОТА

(Прилази им)
Мислеш?

КЛЕМПО

Ја рекох!

ЖИВОРАД

(Сјази са шатајивање)
Шта ли се оно договарају?
(Неци)
Будите мирни!

НЕЦА

Па шта ћу кад се плашим!

ЖИВОРАД

И мени се ова мејана никако не допада! Знате шта, чико? Или да тражимо другу мејану, или, још боље, да се кренемо даље! Месечина као дан а и хладовина је!

ЂУКА

Ишао бих врло радо, ал сам уморан.

БУМБАР

(Копи)
Јеси их пит'о одакле су?

КОТА

Пито су ћи! Оној младикј хтелу да ми каже, ама оној га чича пресече сас очи и оно укјуте...

БУМБАР

Ха!
(Лући се по челу)
Да није то?

КОТА

Шчо, бре, шчо?...

(Бумбар њрилази Ђукином сїюлу)

БУМБАР

Добро вече!

(Привлачи сїюлицу)

ЂУКА

Бог добро дао!

(Живорад учини њокреїї)

БУМБАР

А одакле сте ви, молим вас?

ЖИВОРАД

То је од вас врло љубазно. Него молићу, ко сте ви, кад нас тако испитујете?

БУМБАР

Ја сам адвокат. Ено ми канцеларије.

ЖИВОРАД

А то сте ви!... Е, онда опростите, што вам нећемо казати!

БУМБАР

Знате, сумњиви се овуд шмуцају, него, имате ли ви пасош?

ЖИВОРАД

Имамо.

БУМБАР

Да видим!

ЖИВОРАД

(Показује длан)

Ево!... Него, ево вам један савет : не прилазите столу за којим седе људи који вас не зову!... Сад можете ићи, господипе буцаклијо!

БУМБАР

(Диџне се)

Лепо! Нећу да се бијем!

(Осиуја од сиола)

НЕЦА

Ј'ој, мати!

БУКА

(Збуњено)

А љ' шта му то?

(Живорад му њихо објашњава)

БУМБАР

(Који)

Добро би било да ти од оних потражиш пасош.

КОТА

Пасош, а шчо?

БУМБАР

Што?... Хм, хм! Хоћеш да се чешеш и где те не сврби. Данас у канцеларији читам распис како су овамо дошли неки маџарски хајдуци. Тамо су покрали неке девојке па су пребегли у Србију. Него, потражи ти пасош. Све ми се чини да је у распису лични опис исти.

(Разговарају њихо)

БУКА

Добро, синовче! Кад велиш – да идемо.

ЖИВОРАД

Епо их, опет се сашаптавају. А ако сутра не будемо на Бањи, они ће нам опет измаћи.

БУКА

Бирташу, да платимо!

КОТА

Мољем!

БУМБАР

Задржи их!

(Котѝа прилази Ђукином сѝолу)

КОТА

Мољем...

ЂУКА

Шта смо дужни?

КОТА

Мољем, пешчу да ве питам.

ЂУКА

Шта?

КОТА

От куде сте вије?

ЂУКА

Из прека.

КОТА

Даклем, вије сте из преко? Да не све Шваби?

ЂУКА

Шваба ти дед! Од куд се Шваба зове Ђука?

КОТА

Опрошкјавајте! Несум знао да си зовете Гјока!

ЂУКА

Знаш ти да је мој отац био немеш?

КОТА

(Показује Клемју)

То неје нишчо. И овај се зови Клемпеш!

НЕЦА

За Бога чико, немојте се свађати!

БУМБАР

Ама што увијате! Покажите лепо пасош, па мирна Крајина!

ЖИВОРАД

(Плане)

Е, баш да вам не покажемо!

БУМБАР

Није то тако, голубе мој! И ја ваљда нешто знам!

ЖИВОРАД

Много ти то вреди!

БУМБАР

Добро, онда ћу ти показати да знам!

(Из собе се чује ларма и вика: "Мејанција! Мејанција!")

КОТА

Сат, мољем, сат!

(Одлази)

БУМБАР

*(Токмаку, Клемји и бесјосличарима шћо се окуйили око ње-
џа ѿихо)*

Ја вам кажем: кладим се у живот да су они! Данас сам чит'о у канцеларији распис о тим мацарским хајдуцима. Траже их на све стране! И још наређују да се одмах, чим се ухвате, затворе и да се о томе извести господии министар.

ЖИВОРАД

(Ослушкује, за се)

Аха!... Дакле потера!... Ово не ће ништа ваљати за мене! Ја ћу ту тек извући!

(Гласно)

Чика Ђуко, ми морамо ићи! Овде су се у нас упознали, па ће нас одмах похватати!

НЕЦА

Јој, мати!

ЂУКА

(Плане)

Та немој ми ту кукати, јер ако те ајнснем пући ће ти тиква!

(Живориду)

А шта ћеду с нама?

ЖИВОРАД

Неће ништа. Али ће нас задржати за све време док од вашег магистрата не добију уверу да сте ви поштен човек.

ЂУКА

(Чеше се)

Ао, мај!...

ЖИВОРАД

А дотле ће нам Лука и Мара измаћи!... Него, да идемо одмах!...

(Коша долази)

БУМБАР

Кота!

КОТА

Што је?

БУМБАР

(Тихо)

Одмах пошљи момка по господин Мирка, јер ове људе власт тражи!

КОТА

Готову, право кажиш! Него прво да наплатем трошку шчо је појало и попило.

(Прилази Ђукином сѣолоу)

ЖИВОРАД

Чико, плати, а ја ћу сад доћи.

КОТА

Кут кјете? Хоћете у соба.

ЖИВОРАД

Не.

(Оде)

(Бумбар намигује на Коџу и показује враџица)

КОТА

(Прилази враџицама, виче)

Апостол! Апостол!

АПОСТОЛ

(С њоља)

Што вичеш, бре?

КОТА

Ела, брго овамо!

(Ђуки)

Сат, мољем одмах кје бити!

НЕЦА

(Полако Ђуки)

Јао, чико, ја се сав тресем! Баш смо ми награјисали!

ЂУКА

Та, умукни кад ти кажем!...

ПОЈАВА II

Апостол и пређашњи.

АПОСТОЛ

(У сѝарим чакширама, памуклији, чарајѝама без оѝанака, на ѝлави расцејљен вес кроз који ѝровирује буђ косе)

Шчо је? Шчо се дериш?

НЕЦА

Јој, мати, каки је овај!

АПОСТОЛ

(Неци)

Шчо ме гледаш као да сум мечка?

НЕЦА

Тешко мени, ја ћу га сањати!

АПОСТОЛ

Ба! Ти си некој џенабет.

КОТА

Не се млати туку, оде овамо!

(Вуче ѝа келнерају ѝихо)

Да ојдеш у кафана от преко пута, да тражиш писар шчо го викат господен Мирко, да му речем: господен Мирко! Газда аман-заман те моље да доједеш отмах кот нас у кафана, за шчо може газда да изгуби глава от хајдуци-ти! Да речеш: дојдоше хајдуци-ти да појадат глава на газда!

АПОСТОЛ

Камо ѝи хајдуци?

КЛЕМПА

Епо их!
(Показује Ђуку и Нецу)
 А један умаче...

АПОСТОЛ

Шу ана сана! Ме уфата страф!

КОТА

Аде, аде брго!

БУМБАР

(Тихо Ајосџолу)
 Ако није преко пута а ти заређај по кафанама, само га пађи!

КОТА

Ама, не заборавае да кажиш да дојде брго, за шчо имат у кафана многу трговци, луђи, шчо не сме да си иду кош своја кукја! Аде, сипко!
(Ајосџол њође ѓлавном излазу али ѓа Коџа задржи)
Не џам! Иди кроз ардија да не се сеџаџи, џезевениџи!
(Ајосџол њође левим враџима и судари се са Живорадом)

АПОСТОЛ

Ој, леле!... Ме утепа!
(Побеѓне)

ПОЈАВА III

Живорад и ѡређашњи.

ЖИВОРАД

(За њим)
 Шта се дереш, животињо!
(Ђуки)
 Готово је. Јесте ли платили?

БУКА

Нисмо још. Газда се нешто оглушује.

(Виче)

Газда, да платим!

КОТА

(Приђе)

Шчо заповедате? Ја сум пратија ово момче да ве намести јаст'к у соба!

(За се)

Лепу јаст'к су ги иаместија!

(Из собе се чује вика: газда Коџа! Мејанција!)

Сат, сат! Опрошкјавајте, сат кје да дојдем!

ЖИВОРАД

Ако хоћеш да ти платимо – добро; а ако нећеш – није ништа ни било!

КОТА

(Поилашено)

Мољем, мољем, еве сум!

(Бележи кредом њо сџолу)

Имале сте пилекјо чорба, печење, наприкаш, парада; друго...

НЕЦА

И онај турски мелшпајз.

КОТА

Татар-бурек.

НЕЦА

Не знам шта је, ал' ми је пересео!

КОТА

То ји могукио! Неје човек увек у воља. Увек си најде по некој зерзеват да си умеша мегјо луди... Елем, имале све вино, раџија, кави... кат си узми у сума чинит: триес' и два гроша без кави.

ЖИВОРАД

Па сад си рачун'о кафе!

КОТА

Несум тако ми Бога! Жив ми Ристос!... Како бим ја вама тој чинија? ...

БУКА

Та метни опет, шта се ту циганин?

КОТА

Сос кафа: тринаес' и два гроша и пол'.

БУКА

На, па одбиј.

(Вади из буђелара десетинцу)

КОТА

(Гледа у буђелар и намиђује)

Уха! Шчо ји многу банкн!

(Загледа десетинцу)

Какви са ове пари? Овај ји неко калп! Бумбар!

(Бумбар прилази)

Ти си човек от свет – види гу! Оваки банкн немат на куде пас!

БУМБАР

Добра је. Врати му кусур од двадесет динара.

КОТА

Аде-де кат ти кажин!

(Прилази Ђуки)

Негу, вије имате многу банкн! Оставе ћи кот мене, па сербез!

БУКА

Оставићу ти штрањгу да се обесин!

КОТА

Бога ме, ако ћи пајду кот вас, окје да ве обеси за врата.

БУКА

Добро, добро. Него... мал' не заборависмо кочијаша!...

КОТА

Имате праву. Су заборавио него!... Осум гроше свега.

БУКА

Одбиј.

КОТА

(Броји новац на келнерају за се)

Оваки муштерији да је по више та – бенберикјатверсен!

(Доноси кусур)

Извольите!

ПОЈАВА IV

Мићо Бурџија и њређашњи.

МИЋО

(Провирује бојажљиво ња улази)

Море шта се онај твој Апостол дере по чаршији?... Улете овамо у мејану па се раздера: “бежите! Хајдуци! Пусташи-је!”... Људи нагонсе куд који – оста празна мејана!

КОТА

Видиш го, акмак, како ме прави белај!

МИЋО

Он онда оде чаршијом дерући се. Свет се закапијао, нигде свеће ни од корова!

ЖИВОРАД

(Буки)
Чусте ли?

БУКА

Та кој' им је ђаво!

КОТА

(Бије се њо глави)

Ух, ух! Шчо ме направе брука! Уште кје да платем глоба због него!...

МИЋО

Бога ми, газда Кота...

КОТА

Па кој' га пратија да вичи по чаршија, да го убији Бог!

КЛЕМПО

Ти.

КОТА

Ти да кјутиш!

МИЋО

Па где су ти хајдуци?

КОТА

И ти да кјутеш!

(Живорад, Бука и Неца дижу се)

ЖИВОРАД

Лаку ноћ!

КОТА

Окјете да спавате. Извољте на ово врата
(Показује лево)

– отда трекја соба. Свекја ји на астала.

ЖИВОРАД

Добро, добро! Лаку ноћ, и хвала вам што нас направисте хај-
дуцима!

(Оду)

КОТА

(За њима)

Нишчо, нишчо! Шала ји била!... Извољите и друго пут.

ПОЈАВА V

Апостол и пређашњи.

АПОСТОЛ

Најдоф писар.

КОТА

Што си дереш по чаршија?

АПОСТОЛ

Ако сум вик'о, то ји било от зорт!

КОТА

А сат да идиш у конку и да пазиш на онија пезевци да не уфате
магла док не дојде господин Мирку. Ако видиш да окје да
уфате магла да вичиш и да ме јавиш!

АПОСТОЛ

(Чешка се)

Аде да идим кат кажиш.

(Оде лево)

БУМБАР

Море, да си и ти отишао! По Апостолу они ће на сигурно
нобећи.

КОТА

Ба! Неће ги пусти Апостол!

ТОКМАК

Та шта си се уплашио! Хајде, излази!

СВИ

Хајде, хајде!
(*Гурају ѓа*)

КОТА

Море, оставите оваку разговор! Дјавол да ги знаји! Може ону чича да пуца из помрчина па после?... Не гу видим!...

(*Прилази ојрезно левим враћима и виче полако*)

Апостол, синку!

(*Пауза – јаче*)

Апостол, бре!... Кјути си!... Не кје да се издава!... Алал те вера, Апостол!

ПОЈАВА VI

Мирко, ѿандур и ѿређашњи.

МИРКО

(*Живо*)
Где су?

КОТА

Ене ђи у соба.

МИРКО

Иди с Филипом па их зовни овамо.

КОТА

(*Прејлашено*)

Ко?... Ја сос него? Да не даји Бог!... Да идим у помрачина да ми изеде глава?... Ала се мајстор! Нека иди пацдур, то ји његову дужнос'!

ФИЛИП

Хајде бар покажи собу!
(Пође да ња узме за руку)

КОТА

(Дрекне)
Не си вучи за рука, бре!

ФИЛИП

Их, како дркће, ка' да га тролетница тресе!

КОТА

Како да си истресем?... Оволику зорт несу видео ни пот Тур-
ци!
(Филиј оде сам)

МИРКО

А од кад су они овде?

КОТА

От вечерас да ђи убији Бог и кат си нашло!
(Филиј се враћа)

ФИЛИП

Овамо нема никог.

КОТА

Шчо?... Како ђи немат?
(Приђе врајима и виче)
Апостол, бре! Кут си се сакрија, цепабет?

МИРКО

Ала је сигуран и тај твој Апостол!
(Бесјосличари се смеју)

КОТА

Да го несу калили?

(Виче)

Апостол, бре!

АПОСТОЛ

(С њоља)

Не се дери! Сат да дојдем ћу!

КОТА

Брго овамо, проклетиња несрећна!

ПОЈАВА VII

Ајосџол и њређашњи.

КОТА

Куде са хајдуци – ти, ха?

АПОСТОЛ

(Одмахује руком)

Уха!... Отишле!...

КОТА

Шчо, шчо?... Како отишле?

АПОСТОЛ

Седнуле у кочије па отишле!

(Смеје се)

МИРКО

А где си ти би, зар ниси пазио?

АПОСТОЛ

Аха!... Глед'о сум ћи! Ја сум побег'о на таван, у сено, и ги видеф кроз баца како уфатише магла...

КОТА

Шчо ниси правија ларма?... Ела да си зовнуа мене ме!

АПОСТОЛ

Валда сум љут да вичим! Па после тика дојде на таван, па мене ме фук сос пош пот гуша!... По боле оваку!

(Смеје се и оде лево)

КОТА

Шу, ана сана! Отишло и донело толику банки!...

МИРКО

Па нита су тражили овде?

КОТА

Тражиле вечера и соба. И ону старац извадија от џеп оволику паклу банки!

МИРКО

Како су обучени?

БУМБАР

Један је у цивилу, и све бих рекао да је неки коцкар, а она двојица у пречанском оделу.

МИРКО

Да пије то онај Лука што га траже расписом? Је ли била и каква девојка с њим?...

КОТА

Женско?... Не беше тука сас нима... Туку кат сум иш'о у авлија да посим на кочијаш вечера, ми се чињаше, да сум видеја нешчу у кола како си мрда!...

МИРКО

То ће бити. Она је вечерала с кочијашом!... А јесу ли плаћали рачун?

КОТА

Есте. Ама ми дадоше пекија банки...

МИРКО

Да видим.

КОТА

(Оде и вади из чекмеџиџа)

Ево го.

МИРКО

(Узима банку)

Пођите сви за мном у канцеларију.

КОТА

(Прејисправљен)

Шчо! А банки... калп?

МИРКО

Не знам можда.

КОТА

Убио го мати от Бог! Појало ми толику живина, попило ми вину, направио толику думбус и – све за бадјава!

МИРКО

Хајде да вас саслушам па да направим накнадни распис!

(Полазе сви)

ТОКМАК

(У њоласку)

Плану Коти пазар!

(Оду)

КОТА

(Сам. Трчи левим врајима)

Ух, камо го она несреќја, да го колим! ... Апостол, бре!

ПОЈАВА VIII

Апостол и њређашњи.

АПОСТОЛ

(Ућирчи)

Шчо је? Да несу опет дошле хајдуци?

КОТА

Ти си хајдук, бре! За шчо да пустиш онија пустајији да побегнат па да ме не плате вечера?... За шчо? За то кју нино трошку да метнем тебе на рафчун, па кјеш друго пут боле да узмеш у памета.

АПОСТОЛ

Јаз'к! Зар друђи шчо си појале ја да платим?... Јаз'к!

КОТА

За шчо неси правија ларма, негу седиш на таван сербез?

АПОСТОЛ

Појади ми и глава, проклештино!

КОТА

Маршћ, бре! Зар да ме крадиш, па да кјутем? А?...

АПОСТОЛ

(Плане)

Беже от мене док не грабнем некоа мотка па да начиним брука! ...

(Пође оцаку, Коџа њобезне)

Завеса.

ЧЕТВРТИ ЧИН

ШЕСТА СЛИКА У Бањи

Позорница представља леп природни пејзаж. Десно, од прве кулисе па на више кафана. Пред кафаном стојолови засирији шареним чаршавима. Између стојолова кесіенова дрвеша. Позорница је уређађена зеленим филарешама са пролазом на средини, а иза ових види се сокак.

ПОЈАВА I

Госіодин, жосіођа, шесник и кафеција.

(Кафеција засирије стојолове, а осіали седе најред за левим стојолом)

ГОСПОДИН

Не сећам се нешто, али, чини ми се, рекоше, да ова бања не уступа Карлсбаду?

ГОСПОЂА

Карлсбад није ништа. Ја сам лане била тамо...

ПЕСНИК

(Гледа наоколо)

Баш и да није вода лековита, вредно је да човек дође због природе.

ГОСПОДИН

Еј, да је лустог капитала!...

ГОСПОЂА

Да се уреди...

ГОСПОДИН

Та само да се озидају станови.

ГОСПОЂА

Ах, станови су до зла Бога рђави!

ГОСПОДИН

Срећа, те у гостионици има неколико соба.

ПОЈАВА II

Дама и њређашњи.

ДАМА

(Улејии као фурија)

Господе Боже!... да грдне врућине! Ако овако потраје побећи ћу из бање!

КАФЕЦИЈА

Ова опет бесни!

(Оде у кафану)

ПЕСНИК

(Усџаје, ѓаланџино)

Извол'те у друштво, госпођо.

ДАМА

Хвала! Лакше ми је кад ходим...

ГОСПОЂА

Ја мислим да је па овој врућини боље седети где год у хладу.

ДАМА

(Хлади се)

Не знам ни сама шта ћу! Имам, знате, сувише јаку крв, па жива мука!

ГОСПОЂА

Обратите се доктору.

ДАМА

О, ђаво га однео с доктором! Питала сам га...

ГОСПОДИН

Па?

ДАМА

(Сћидљиво)

Вели ми да се удам.

(Смеј)

А шта је смешно?

ПЕСНИК

(Галантно)

А, Боже сачувај!... Та ви сте тек у најлепшим годинама.

ДАМА

Ђаволе један!... Како сте галантни!...

ПЕСНИК

О... верујте...

ГОСПОЂА

А... господин је велики кавалер!... Треба да му се захвалите па јутрошњој серенади.

ДАМА

Шта велите?

ГОСПОЂА

Господин је био тако љубазан те вем је јутрос рано отпевао песму коју је вама написао.

ДАМА

Дакле, ви сте оно певали?

ПЕСНИК

Ја, милостива.
(*Клања се*)

ДАМА

Нисте требали само моје име уплетати у песму. Знате какви су гости: – одмах узму човека на мишрос...

ГОСПОДИН

Знате шта, госпођо? Да ми вас удамо за господина...

ДАМА

(*Устјане и хлади се лејезом*)
Не, не!...

ГОСПОЂА

Од кад сте удовица?

ДАМА

Већ година дана...

ПЕСНИК

Ах, то је идеално!

ДАМА

Ах, то је жалосно!
(*Кроз сузе*)
Нема више онаквих људи!

ГОСПОЂА

Је ли вам муж био у великом положају?

ДАМА

(Одушевљено)

Ах!... Био је као медвед! Можете мислити касанин!

ГОСПОЂА

(Прсне у смеј)

А, тако... Оппростите ја сам мислила...

ДАМА

(Не слуша је)

Нема више онаких људи! Ово сад све жгољаво, да га ударим дланом – оборила бих га!

ГОСПОДИН

Па, ево господина...

(Показује ђесника)

ДАМА

Шта велите?

(Мери ђесника)

Господин није ништа!

ПЕСНИК

Молим, молим! Ја, истина, нисам телесно развијен, али имам племенито срце и машту што ми песме ствара, што...

ДАМА

Ман'те ме, молим вас!

ПЕСНИК

(Зајрисџао за њом)

Ви појма немате шта је то појезија! То је једна мирисна башта пуна шаренога цвећа. Ту је миомир, ту каранфиљ, ту дикин брк...

ДАМА

(Пресече ља оком)
Идите до ђавола!

ПЕСНИК

Тако?

ДАМА

Тако! Ја се не могу задовољити само с вашим песмама, ја сам млада, господине!... Упамтите, млада!...

ПЕСНИК

(Шајћинџом)

Младост је сан песников. И његова је душа младост, вечита младост...

ДАМА

(Гледа ља, презриво)

Та идите до ђавола! Стојите ту као нека треница и бунцате о младости!... Оставите ме!

(Јури нагло преко позорнице и хлади се. Господин и госпођа смеју се, а песник сађао љлаву и љледа снужено у врхове својих цићела)

ПОЈАВА III

Кокан и пређашњи.

КОКАН

(Кашље иза кулиса, за њим се појављује у шлафроку, на љлави му висок алев вес, на нођама јеменије а у руци дебела преињева мушићикла са зајлаљеном цићаром)

*Саба хајрала!**(Зева)*

СВИ

Добро јутро!

ДАМА

(Засијане и љеда ља жељно, за се)
Ах, моја симпатија!

КОКАН

(Смојри је)
Гле, удовице! Већ се накинђурила! Ти ваљда и спаваш у вес?

ДАМА

Вредпој жени ништа није тешко!
(Гледа ља љреко лејезе)

КОКАН

То је лепо. Таку жену волем.

ДАМА

(Брзо)
Истина?... Ах, Боже! А ја увек кажем: ништа лепше од крупна човека!
(Госјодин и љосјођа смеју се; она сјидљиво и шайћући)
Ноћас сам вас сањала!

КОКАН

Да л?... Зар сам ти тако у вољи?

ДАМА

(Одушевљено)
Ах, то је човек!...

КОКАН

(Песнику)
А шта би тебе да урлаш сабајле? Она капетан до моје собе изиђе у авлију, погледа у небо и рече: Бога ми ће се промени време! Јок, рекох, зар не видиш да је ведро кај стакло! Он се узе да смеје па рече: зар не чујеш како се дере она магарац под удовицин пенџер? ...
(Смеј)

ПЕСНИК

(Љуїїїїїо)

Тај би капетан могао мало поткратити свој језик! На послетку, ја изливам своја осећања. Није ни то свакоме Бог дао!

КОКАН

Оно, тако је! И магарца је Бог створио.

ДАМА

(Таїїіе Кокана ѿо рамену)

Ђаволе један! Свакога ми ти умеш пецнути!

КОКАН

А... чисто не верујем! Риче к'о да му неко дере кожу!

(Смеје се)

ПЕСНИК

(Љуїїїїїо)

Та ви немате ни појма о вишим атмосферама!

КОКАН

Оно, тако је! Не може сваки да буде ни луд! И то је од Бога!...

ПЕСНИК

Море немам среће, а видели би ви шта вреди моја фантазија!

КОКАН

Море батали ти туј фантазију, па гледај да докачиш какву службу, јер ако останеш да ричеш под туђи пенџери, брзо ће да окачиш зуби на клин.

(Смеј)

ПЕСНИК

(Раздрађано)

Ви појма немате!...

КОКАН

Мен' ми и не треба то! А да си казао за какав ђувеч, или какво младо гукче, или дебелу шотку на подварак – онда јо! Али за песму: ич не марим!... Оно није да не волем! Волем и песму, ама после ручак: кад се добро пагумам, онда да ми ко год пева а ја да си спавам!

ГОСПОДИН

(Госпођи смејући се)

Ево суште прозе! Добро је, бар да нам мало песника расхлади!...

ДАМА

(Кокану, показујући песника)

А шта је овај господин.

КОКАН

Практикант и гради песме.

(Песник учини покрећу)

ДАМА

Практикант!

(Погледа песника преко ока)

За то је тако мршав!

(Кокану): Али ви, ви!

(Тајше за њо рамену)

Ала је то состав!

ПЕСНИК

(За се)

Ах, дошло ми је да их обоје рапчупам!

КОКАН

(Сами)

Де, де, па ти! Мене ме се чини да сам ти замак'о за око, а?...

(Намижне на њу)

ДАМА

Ах, Боже!

(Игра се лејезом)

Ја не знам, ал кажем само: лепо је видети стасита човека!

ПЕСНИК

(Бесно)

Ви би се свакоме обесили о врат!

ДАМА

(Плане)

Е, гле безобразника! А кад сам се ја теби вешала о врат?

КОКАН

Баталите свађу!

ПЕСНИК

Прави арапски сој!

ДАМА

Шта?!... Срам те било! Зар се тако говори једној дами!

КОКАН

Де, де! Немо се па ти зацепљујеш!... Није хтео да ти каже нешто рђаво. Он каже како имаш жестоку крв...

ДАМА

(Сидљиво)

Ах... шта ћу? Можда сам и од арапске расе!...

(Смеј)

КОКАН

(Смеје се)

Тако те хоћу! Гледам те јучер, – трчиш кај шукутица!

ДАМА

Па млада сам. Тек ми је двадесет трећа година...
(Смеј)

КОКАН

Уха!... Сад и ти претера!...

ДАМА

Шта?! Па шта мислите ви?

КОКАН

Па... оно... да ти право кажем: ја сам те шацов'о преко четрдесет! ...
(Грохоџан смеј)

ПЕСНИК

(Пакосно)

Ако баш! Бог да прости!...

ДАМА

И ви не верујете да ми је тек двадесет трећа?!

КОКАН

Де, де! Немој много да увијаш!... Знаш, не водем кад ми се измотаваш! Него, да ја тебе лепо удам за ово момче, па ти њега лепо води из Бању, јер ће се још горе осуши од овуј водурину. Па кад га доведеш код кућу, ти га удари на добре ђулбастије и некакав стари црњак, па да видиш како ће се угоји!... Море, не урла он сабајле што му се пева, него урла од муку!...

ДАМА

Не могу, не могу!... Мени треба муж јак, спажан!... Хеј!
(Уздише)
Кад би ми Бог дао оно што мислим!...

КОКАН

Е!... Знам куд те боли!... Знам, али не могу ти помогнем!
Избиј из главу то; неће те бува уједе на кога нишаниш!... Моја
би те Ната лепо дочекала!...

ДАМА

Зар ви нисте удовац?

КОКАН

Море, батали, какав удовац? Имам жену лепшу и млађу од
теб', а имам си, хвала Богу, и дечицу.

ДАМА

(Трџне се)

Јух! А ја метнула руку на туђег човека.

КОКАН

А ко те нагарави тако?

ДАМА

Доктор ми рече да сте удовац.

ПЕСНИК

Охо-хо! Баш волим ово!

КОКАН

Е, жестоко ти подвалио!... Него ме замајасте.

(Луџа)

Газда!

ПОЈАВА IV

Кафеџија и њређашњи.

КАФЕЦИЈА

Шта заповедате?

КОКАН

Нареди да ми испечу један ђулбаст ама по већи. Нешто ме
боли стомак од јутрос па треба што год да изедем.

КАФЕЦИЈА

Одмах
(Оде)

ГОСПОДИН

Зар нећете пити воду?

КОКАН

Хоћу. Него прво да се мало прифатим, нешто ме мука.

ГОСПОЂА

Та шкодиће вам вода.

КОКАН

Јок! Глај си му работу! Да поједем прво ђулбаст, да попијем мало вино, а онда могу да му ударим и један таван сас воду.

ГОСПОДИН

То је опасно. Нећете моћи издржати.

КОКАН

(Усџаје)

А чисто не верујем! Сомљам!... Море, да не кркам ја ђулбаст, по воду би ја одавно отиш'о у недођију
(Оде у кафану а за њим ѓосџодин и ѓосџођа)

ПОЈАВА V

Дама и Песник.

ДАМА

(Прилази џолако џеснику)
Ви се срдите?

ПЕСНИК

Не!... Све сам вам опростио!
(Преврће очима)
Ах, да ви знате колико вас волим!

ДАМА

(Хлади се лејезом)

Ох, Боже!... Ја не знам...

ПЕСНИК

(Заносно)

Буди моја, па ћу бити најсрећнији човек на свету!...

ДАМА

(Сћидљиво)

Баволе један!

ПЕСНИК

(Сћирасно је загрли)

Ти ћеш вечито моја бити!

ДАМА

Боже, како ми луна срце.

ПЕСНИК

Нико нас неће моћи раставити

(Пољуби је)

ПОЈАВА VI

Ђука, Живорад, Неца и Ђређанићи.

ЂУКА

(Сћази кад ђесник пољуби даму)

Хвала Богу, овде је бар весело!

ДАМА

(Врисће)

Јух, тешко мени!

(Наћне да бежи, али не погоди у кафану него ђадне Ђуки у наручја; ђесник умакне у кафану)

БУКА

Бога ми, то није рђаво!...

ДАМА

Јух, опростите!

(Извије се из наручја за се)

Боже како је ово личан човек!...

(Полако оде осврћући се)

БУКА

Овде рекоше да ћемо их наћи?

ЖИВОРАД

Овде.

(Замисли се)

БУКА

Вала да ми их би наћи па нек' им је Богом просто!... Опростио бих и њој и опом лолу, па нек се узмеду!... Није то шала: толики пут па још патити се!... Но, синовче, шта си се замислио?

ЖИВОРАД

(Тргне се)

Ништа, чико!... Све ми је у глави онај будаклија... Бог зна, шта је он мог'о власти напричати!... И шта ли су чинили оне вечери?...

НЕЦА

Јој! Ја сам већ мртав.

БУКА

Шта су они чинили – не знам; али да смо се ми напатили, то ми леђа знају. Није то шала све неким странпутицама па ми душа, што 'но касти, већ у нос дошла!... Вала, синовче, дошло ми да се придам власти па нека ме, ако хоће о'ма' вешаду!

НЕЦА

Јој, чико, већ сам се пајежио!

БУКА

Та иди до беса!... Од куд, па врага, поведох ово дерле са собом!
... Целим путем проби уши!... Умукни, јер ако те шопим, сад
ћеш пасти мртав!

ЖИВОРАД

(За се)

Лепо!... То би ми само још требало! Што се ја из Тамнаве не
вратих с њим у Београд, кад се већ био помирио с мишљу да је
да Луки?... А сад?... Зар тако глупо да ме ухвате?... Не!

(Гласно)

А то не, чико! Видећемо још овде, па ако не буду, а ми хајдмо
у Београд! Тамо ћемо сигурно пре сазнати о њима.

НЕЦА

Право каже господар!

БУКА

Па лепо... Него, зовни-дер ти да нам донесу што год јести, јер
ја сам мртав гладан.

ЖИВОРАД

Ја велим да одемо унутра.

БУКА

Па не браним, хајд'мо.

(Уђу у кафану)

ПОЈАВА VII

Песник и Кокан.

ПЕСНИК

(Млађа рукама)

Е, ово је брука!... Ја не знам шта мисли та жена! Опет преврнула лист! Замислите! Сад уздише за неким старцом што мало час стиже у бању!

КОКАН

Море, пусто је оно!...

ПЕСНИК

Страшна жена!... Ох, ала би је ја макљао!...

КОКАН

Ама зар ти?... Слабо, Бога ми! Оно је делија. Не бих ни ја смео да се подуфахам да је млатим!...

(Ушрчи комесар)

ПОЈАВА VIII

Комесар и њређашњи.

КОМЕСАР

(Сав задуван, у руци му акџи, баца кају на сџо и хукне)

Брука! Брука! ... Никад мира!... Вечито мораш бити опрезан!...

КОКАН

А шта је, господипе?

КОМЕСАР

Несрећа! Појавили се неки сумњиви људи из Маџарске, а то је најпоганија сорта! У стању је запалити читаво село!...

КОКАН

Де, де! Немо да плашиш свет.

КОМЕСАР

Ево расписа!

(Показује акти)

Просто, брука! С њима је некаква девојка... Буди Бог с нама!... Само да човек није без бриге!...

ПЕСНИК

Бога ми, то је зло, господине!... То може обеспокојити госте, и... ђаво га знао, шта се још може излећи!...

КОМЕСАР

Мало нам је паших разбојника, него се још почели довлачити и из Маџарске!

КОКАН

Сад како му буде!... Из ову кожу не могу!

(Оде)

КОМЕСАР

Ја не знам шта ћу!...

(Оде за Коканом)

ПЕСНИК

(Уздихући)

А ја идем мојој удовици. Ваљда се није већ прстеновала с оним чичом!

(Оде у кафану)

ПОЈАВА IX

Бука, Живорад и Неца.

БУКА

(Излазећи)

Како је човек о'ма' веселији кад набије бокове! Мало пре био сам тако срдит да бих пуц'о на оца, а гле сад! Него, сииовче, ти ми рече, да овде има нека лековита вода?

ЖИВОРАД

Те још каква! Овде је долазио Цар Лазар.

ЂУКА

(Избечи очи)

Та не мож' бити!

ЖИВОРАД

Јесте.

ЂУКА

Ама је л' онај свети Лазар што је тамо код нас у манастиру?

ЖИВОРАД

Јест, баш онај!

ЂУКА

И он шет'о овуд?... По овој земљи куд и ја идем!...

(Скине каиу и погледа у небо)

Е, хвала теби, Боже, кад си ми дао да и то дочекам! Не жалим што сам се напатио!

(Угледа даму)

Ех, ето опет оне маторе!...

ПОЈАВА X

Дама и пређашњи.

ДАМА

(Излеји из кафане)

А што ви тако побегосте?

ЂУКА

Та окај ме се, жено! Шта си ме, врагу, напонастила?

ДАМА

А што сте узданули мало час?

БУКА

О, мај, да чудне жене! Не смеш ни уздисати!

ДАМА

(Умиљавајући се)

Је л те, што сте узданули?... Да нисте заљубљени?

БУКА

Ви'ш ти о чем она мисли!...

ДАМА

Што ми не кажете?!

БУКА

Та иди без трага! Кој' ти андрак?...

ПОЈАВА XI

Песник, Кокан, Госпoдин, Госпoђа и њређашњи.

(Сви носе чаше)

ПЕСНИК

(Кокану)

Не рекох ли? Ено!

(Показује на Буку и Даму)

КОКАН

Е, баш је шашава!

ПЕСНИК

(Друшћиву)

Знате шта је ново?

ГОСПОДИН

Шта ће бити ново: један дан као и други.

КОКАН

Бога ми ће да разрогачиш очи кад чујеш! Појавили се хајдуци у бање!

СВИ

(Зајрејашћено)
Хајдуци?!

БУКА

Нуто врага!

ЖИВОРАД

(Кокану)
Од куд ви то знате?

КОКАН

Мало пре ме је комесар прич'о. Стог'о распис. Неки маџарски разбојници, веле, прешли из прека па чине покор у Србији и растурају неке банке.

ДАМА

Јух!... Моји живци!
(Буки)
Придржите ме!...
(Бука се одмакне и она љадне на сценолици)

КОКАН

Море, мене ме се чини да је теб' страс' да падаш људима у наручја!...

ЖИВОРАД

(Буки, љихо)
Ово је све масло оног кајишара, оног буцаклије!

БУКА

(Исцхо љако)
Па шта да радимо?

ЖИВОРАД

(Као зоре)

Хајд'мо да се разговарамо.

(Оду у кафану)

КОКАН

Него имам да ви нешто кажем

(Песнику)

особито тебе, што волиш да се измотаваш, како, санћим, састављаш љубазне песме.

ПЕСНИК

Шта ћу! То ми је од Бога!... Нико ми то не може одузети.

КОКАН

Оно, ако ја хоћу, могу ласно да ти одузнем, па да не можеш ни једну више да срочиш!

ПЕСНИК

Батали ти то, газда Коко!

КОКАН

Не л' батали?... А шта је ово?

(Покаже песмарицу)

ПЕСНИК

(Дрекне)

Од куд ти то?

(Појрчи да ојме)

СВИ

Шта је то? .. Шта је то?...

КОКАН

Воле да се измотава како, санћим, пише песме, па заборавио песмарицу из које краде песме!

ПОЈАВА XII

Живорад, за њим комесар.

ЖИВОРАД

Тако, готово је! Једва иавратих чичу да се кречемо!... Сад ћу мало приметити траг због ових расписа, па ћу онда чичу одвести у Београд. Отоич рече да им працнта. Јадни Лука!...

(Сјази комесара)

А, Гле! Ко ли је ово?

(Окрене се и њрави циџару)

КОМЕСАР

(Излазећи из кафане)

Тако!...

(Смојри Живорада)

Од куд овај искрену?... Је л' те ви?

(Живорад њали циџару)

Ви!... Ви!... Чујеш ти, бре! Одакле сте ви?

ЖИВОРАД

Питате мене?

КОМЕСАР

Да, вас.

ЖИВОРАД

Ја сам из Београда. Дошао сам у бању с родбином.

КОМЕСАР

А где вам је та родбина?

ЖИВОРАД

(Показује кафану)

Тамо. Тек смо стигли.

КОМЕСАР

А... тако! Опростите, ја сам знате полицијски комесар па мо-
рам да распитам...

ЖИВОРАД

(За се)

Слутио сам да је неки чиновник!... Да се прти!

(Гласно)

Слуга сам понизан!

(Оде у кафану)

ПОЈАВА XIII

Кафеџија и њређашњи.

КАФЕЦИЈА

(С врајџа)

Да л' имате ви, господине једну банку ситнине?

КОМЕСАР

Мислим да ћу имати.

(Маши се џејџа)

КАФЕЦИЈА

Изволте!

(Мејџне џејџицу џреда њ)

КОМЕСАР

То је аутријски новац! Ко то данас мења петицу?

КАФЕЦИЈА

Неки нови гости. Дођоше мало час, траже собу, па кад рекох
да немам они онда дадоше за рачун...

КОМЕСАР

А како изгледају?

КАФЕЦИЈА

По оделу и говору рекао бих да су из прека. Мора да су иму-
ћни јер старац исповрти буђелар пун банака...

КОМЕСАР

(Ућлашено)

Шта велиш, из прека?!

КАФЕЦИЈА

Тако бих рекао.

КОМЕСАР

Несрећниче! Да то нису хајдуци о којима мало час стиже рас-
пис?

КАФЕЦИЈА

Шта?! Шта?!...

КОМЕСАР

Тако ми Бога, они су!

КАФЕЦИЈА

*(Поћрчи у кафану, али се ћрће и наће кроз средину на
улицу, вичући)*

У помоћ!... Спасевајте се!... Убијство!...

КОМЕСАР

Што ме остави самог?... Та, људи, немојте се плашити!...

(Наће и побегне у леву кулису)

Пандури овамо!...

ПОЈАВА XIV

Бука, Живорад и Неца.

БУКА

Е, ово је белај!... Шта се деру толико?

ЖИВОРАД

Не оклевајте! Брзо, док се нису вратили!

НЕЦА

Понес'те ме!... Ја сам већ мртав!...

ЖИВОРАД

Напред! Шта сте се скаменили?...

(Зграби га за руку и одвуче кроз средину на десно)

ПОЈАВА XV

Дама, а за њим осјали.

ДАМА

(Носи чашу)

Где, па ови отишли!...

(Погледа у леву кулису)

Боже! Куд се кренуо онолики свет?...

(Долазе нагло: комесар, кафеџија, Кокан, њесник, мештани и њандури. Вичу)

СВИ

Где су хајдуци?

ДАМА

Какви хајдуци?

КОМЕСАР

Беж'те овамо, у кафани су!

ДАМА

(Врисне и њосрне. Песник јој њрињрчи и дочека је у наручја)

КОМЕСАР

(Виче)

Опколите кућу, па чим ко мрдне – пуцајте!

СВИ

Предајте се!... Предајте се!...

Завеса

Промена

СЕДМА СЛИКА

Премлаз

Гусӣа и бујна шума. У дубини – десно- вењак. Преко мо̄ӣака у вењаку њребачени жубери. Пред вењаком велика ва̄ира. Над њом виси велики ко̄ӣао, а око ње неколико лонаца око којих њослују једна жена и два човека. Код њреће – леве – кулисе с̄ӣоји жрӯӣа људи и њремерава млеко. Сунчев смирај; у дубини се види рујева све̄ӣлос̄ӣ сунчана. Кад се завеса дижне чује се иза кулиса њесма:

(После њесме чује се – десно – у дубини “кавал”)

ПОЈАВА I

С̄ӣадник, њехаја, њо̄ӣњехаја, њо̄оњач и неколико с̄ӣараца.

(За време док њесма њраје, сви се живо крећу и раде. Њехаја реже у рабои, а с̄ӣадник му даје знаке рукама и мимиком)

СТАДНИК

Зарезни Митру сто ока млека и двеста ока сира.

(Њехаја реже у рабои)

Николи долази сто педесет зиђа и двеста педесет чаша.

СВИ

Толико, толико!

СТАДНИК

Зарежи: двеста ока млека и триста ока сира.

(Ћехаја урезаје)

Пази, ћехајо!

ЋЕХАЈА

Не брени! Ја ништа не заборављам.

СТАДНИК

Сад, браћо, да мало прођемо кроз стоку, па онда у име Бога и са срећом да је предамо нашем ћехаји; а он нека се потруди да видимо вајде и он и ми...

СВИ

Хајде!

СТАДНИК

Да измешамо стада па да се веселимо.

(Излазе десно)

ПОЈАВА II

Милица, Сїјанија и девојке дођу из њрве – леве – кулисе загрљене две и две.

КРСТА

(Око вајре)

А ево нам цура!... Хајде, лепо цурице, запевајте мало да би ми душа одмекла а срце закуцало!

МИЛИЦА

Баш смо због тебе дошле!... Заводнила нам уста од жеље за тобом!...

КРСТА

Па лепо, душо! Онда да се узмемо кад сам ти толико у вољи!

СТАНИЈА

Иди прво на поток, рђо једна па се умиј и опери бркове!

КРСТА

Ако желиш, пиле моје, ја ћу их и обријати!

(Смеј)

МИЛИЦА

Ћути, прчу један, ћути! Баш ти је и време да гледаш девојке!

СТАНИЈА

Прошло ти је време за девојке!... Епо ти спаше Кумрије!

(Показује бабу око лонаца)

МИЛИЦА

Око баке свијај коске, а девојке гледе момке!

КРСТА

Хладно је гнездо бабино! Старцу треба меко да му коске згри-
је и душицу разгали.

СТАНИЈА

Чума ти коске загрејала!

(Смеј)

(Иза кулиса се чује њесма)

(После њесме чује се "кавал" у њрвој – левој – кулиси)

МИЛИЦА

То су млади стапари. Хајде да им отпевамо!

СТАНИЈА

Ђути јадна! А ако стану дирати!...

МИЛИЦА

Стало ми је, баш!... Па данас је дан за весеље а није за кукњаву... Је л' тако, сестре?

СВЕ

Тако је, тако је!... Да им се јавимо!
(*"Кавал" пресвијане, смркава се*)

Песма.

ПОЈАВА III

Свијојан, Мишар и неколико младића.

Јурну из дубине – с десна – на девојке, а освијали из прве – леве – кулисе. Девојке беже и вришије.

СТОЈАН

(*Ухваји Милицу, она се ошима*)

Ту ли си ми, голубице, долетела па певаш као кумрија и зачукујеш, а?

МИТАР

(*Ухвајио Свијанију за руке*)

Пустила грло па се ори – мислиш пећу доћи! Бре, на мечку бих ударио, а то ли да се плашим девојчице беле, румене!...

МИЛИЦА

(*Свијојану*)

Море, Стојане, пушћај ме или ћу се наљутити!

СТОЈАН

Ба!... Много ја марим за то!

СТАНИЈА

Куку, Митре, Бог те убио! Руке ми скрши – луд по гори ходио!

МИТАР

А што вардаш, жено кисела, кад сам ти у вољи?

МИЛИЦА

Пусти ме, чујеш, док нисам оца викнула!

СТОЈАН

Отац ти сада стадо меша – ни бриге ми није! Па и да дође!...
Нећете ваљда стављати у пенџер него ћете удавати!

СТАНИЈА

Пусти ме, Митре, очију ти! Пући ће брука по селу, па ће бити
батина као кише!

МИТАР

Прво да се пољубимо!

СТАНИЈА

Леле!... Зар пред светом?...

СТОЈАН

(Миџу)

Тако, нека да откупнину!

МИТАР

Аферим, побратиме! Ево, виш!

(Пољуби Стјанију, она врисне и оћима се)

СТАНИЈА

Пресело ти, да Бог да!

СТОЈАН

Леле мајко, како ми га куне! Деде, душо, прокуни и ти мене!

(Пољуби Милицу)

МИЛИЦА

Мука те изела, како ме изгоре!... Изеде ме живи срам!...

КРСТА

Видим!... Тако си поцрвенела, да ти чисто дошла воља да му вратиш пољубац!..

СТАНИЈА

А ко теби шта говори, прчу матори?

КРСТА

Море, отвористе и мени вољу да се цмачем!
(*Брише усња*)

СВИ

Ено ти бабе!

МИЛИЦА

Помози јој! Промешај лонце да се не превати белмуж!
(*"Кавал" свира далеко у дубини и приближује се*)

ПОЈАВА IV

Ђехаја и њређашњи.

ПОГОЊАЧ

Ала сте заграјали да се ори планина!... Најпосле и треба. До мало па ето нам и стадника на гозбу док са старицама стадо измеша, и преда ђехаји.

(Месећ се сјане по мањатићу кроз гране и полако сјане на сред позорнице. Кавал се приближује док не дође до последње кулисе и њу свира док њесма не њочне. Мушкарци се одвоје на једну а женскиње на другу сјану. Песма)

(Момак и девојка узму се за руке ња једни оду десно други лево. "Кавал" њрихвати арију њоследње сјирофе и свира једнако)

ПОЈАВА V

Сїадник, хехаја, ѿоїћехаја, сїарци и прешашњи.

Долазе из дна – десно – . Како дођу, Крсїа и његови ѿмоћници просїру на сред ѿозорнице ѿоњаву, шїо је висила ѿод вењаком; за шїм ѿосїаве хлеб, со, кашике, чинију, ѿа се удаље. "Кавал" се изгуби у дубини свирајући.

СТАДНИК

Сад, браћо, седимо да повечерамо.

(Седају Сїадник у прочеле. Узима суд с ракијом, скине кају шїо и осїали ураде и прекрсїи се)

Срећна данашњег рада!... Свакому је збринута; чак ни попу не заборависмо. Нека нам Господ подржи зелену шуму и росу траву! Нека дарује Господ стоци здравља а нама љубави и весеља!

(Пије)

СВИ

Дај, Боже!

(Сїадник пружа чуїуру редом)

КРСТА

Вечеру, баба!

(Баба сїа, а ѿоїћехаја и ѿгоњач приносе соври)

6. Милица, Станија, Стојан, Митар, момци,
девојке и прешашњи

(Излазе са свију сїарана носећи судове: ведрицу, врџ, качицу и осїављају ѿод вењак)

МЛАДЕЖ

Добро вече, и срећна вам гозба!

СТАРЦИ

И вама, децо!

Песма

ПОЈАВА VII

Ђука, Неца, Живорад и њређашњи.

Ђука и Неца обучени у одело сељака из Крушевачког округа, око главе обавили њешиуре. Живорад у њришо завежљај.

ЖИВОРАД

Добро вече, браћо!

СВИ

Бог вам добро дао!

ЖИВОРАД

Е, жива нам је мајка!

(Неки њочињу да се дижу)

Седи ње, седи ње ви, браћо!... Ми смо њу њици, намерници. Идемо из Београда ња смо њо одавно од куће. Пу њовали смо њо о њацини, ња нас њу њи и овде нанесе.

СТАДНИК

Мило нам је што сте се овде увратили. Ја сам стадник. Правимо весеље као и сваке године.

ЖИВОРАД

Збиља, где смо ми сад?

СТАДНИК

На бачији.

ЖИВОРАД

На бачији!... Знам... знам...

СТАДНИК

Како знаш?

ЖИВОРАД

Читао сам у књигама. То је леп обичај. Камо среће да се и друга наша браћа, која доста стоке имају, на вас угледају!

СТАДНИК

Добро збори ово момче!

ЖИВОРАД

А сад би вас замолили да нам дате што за вечеру и да нас упутите где да премоћимо, па ћемо вам добро платити.

СТАДНИК

Јок!... За паре ништа не дајемо. Ако милујете а ви седите па једите колико вам душа жели. Што се спавања тиче – лако је! Има губерра па спавајте до сунчева рођаја!

ЖИВОРАД

Од срца вам хвала! Збиља, да л има где близу село?

СТАДНИК

Ту, под гором, наше је село.

ЖИВОРАД

А да л' би могли добити кола да нас одвезу до оближње ва-роши?

СТАДНИК

Не брши. Даћу моја кола да вас одвезу до Бање, а одатле...

ЖИВОРАД

Оданде ћемо у Београд.

НЕЦА

Да! О'ма ћемо у Београд, а послен...

ЖИВОРАД

(Муне га у ребра)

Ђути!

НЕЦА

Та немојте ме бубати!

НЕЦА

Та, умукни!

СТАДНИК

Него, одело вам није баш најтоплије, а у планинама је студено.

ЖИВОРАД

Ово дана беше врућина, а господа воле народно одело...

БУКА

Та... па... није баш до вољења толико, колико... да!... хтедох рећи... до народности, знате...

НЕЦА

Да!... Ми волемо народ...

СТАДНИК

То је лепо!... Него, да ви не би озебли, ми ћемо вас огрнути губерима. *(Виче)*

Хеј, Крста! Донеси два губера!

(Крста доноси и оџрће Ђуку и Нецу)

Тако!... Сад седишће да повечерамо што је Боџ дао.

(Седају)

А ви момци и девојке певајте и поведите оро! Данас имамо два весеља: једно је Премлаз а друго – гости!...

(Иза совре хваћа се коло)

Песма с колом.

Невесте ме грубо носе:

Лети зими за образа;

Подајте ме на девојке,

Мен' девојке лепо носе

Оне мене увијају

Те играју русалију.

Завеса

ПЕТИ ЧИН

ОСМА СЛИКА

Плетење

Дубина позорнице преграђена је пољом. На средини широк полаз који представља сокак ипо води Палилули. Иза поља виде се бели кућерци окружени дрвећем. – Лево, на углу сокака, бела кућица а по дну плаво обојена; иза кућице кош и пласи сламе. У сокаку десно пољо, лево, пољнова ограда. Између оградe и кућице мала каија. У дну сокака види се бела кућа која заивара ово сокаче. Пред кућом, на клупи, седе две бабе. Од прве кулисе лево дуго шанац који се сјаја с пољом у дубини, поред шанца дудови а иза пољовирују надгробни бели поменици шарани црвеним и плавим словима. Поменици представљају шаро војничко гробље.

ПОЈАВА I

Марко, Лука, Маринко, Миша, Која, момци и шарци.

(Кад се завеса дигне, цигани свирају коло а младеж игра. Коло се окрене два пољо па се пољо. Неки се бришу марамама, други образују групе и пољо разговарају)

МАРКО

(Луки)

Ете, такој ти је то код нас, побратиме! Ми наш адет чувамо, и ништа не може да нас помете да се поведемо за варошанима. Ми ти, у ове наше Палилуле, живимо сербез као мали цареви!

ЛУКА

Хвала вама, браћо, који сте мене сиромаша прихватили! Ја сам, истина, међу браћом, Србима, али сам опет, што 'по касти, странац. А ови обичаји морају се донасти чак и неверији.

МАРИНКО

Ко не чува адет, синко тај и своју веру гази! Ја мислим да пије лош адет, кад се девојки чини плетење.

МИША

Ја не фермам свадбу без плетење!

КОЈА

Тако је, побратиме! Бре не дам моју Палилулу за Беч!

ЛУКА

Та какав Беч! Они о овоме немају ни поњатија! И, на по-слетку, ко би о Швабама водио рачуна?...

МАРИНКО

Аферим, синко! Нигде српског адета и српске слободије!

ПОЈАВА II

Бурђија са једном девојком и пређашњи.

Излазе из куће лево. Бурђија носи на служавнику вино и ше-ћерлеме, а девојка буклију ње долева празне чаше.

ЂУРЂИЈА

(Служи)

Изволите, послужите се!

МИША

Море, из твоје руке, Ђурђија, и отров ћу да узнем.

(Ђурђија окреће сивидљиво жлаву)

МАРКО

А што па такој окрећеш главу, санћим га не бегенишеш?

ЂУРЂИЈА

Иди молим те!...

МАРКО

Де, де! Немо' се стидиш! Сви знамо да си му у вољи.

ЂУРЂИЈА

Бога ми ћу се наљутим!

МАРИНКО

Пази ђаволи, као застидеше девојче!

ЂУРЂИЈА

(Приноси му служавник)

Извол'те, чича!

МАРИНКО

Немо' се стидиш, синко, то мора да буде! За тој си се родила да се удодиш. Него, кад почне да те задева, а ти га кресни сас око, па нека зна, долчина, како се зачикују моме!

(Дигне чашу)

Браћо! Како смо се скупили код Луку данас, нека да Бог да се скоро скупимо и пред Ђурђину кућу

(Грохотан смеј, Ђурђија нагне у кућу)

СВИ

Овам' да служиш вино!
(Миша полейи за њом и враии је)

ЂУРЂИЈА

Идите, молим вас! Узели сте да говорите којешта!

МАРКО

Ба! Санџим стужило ти се, па нећеш да се удајеш?

ЂУРЂИЈА

Опет он!

МИША

Па девер ће да ти буде! А што се проневешћујеш, кад ћемо и ми скоро да чинимо плетење?

МАРИНКО

Бога ми, децо, ако се пазите, а ви деде, свршуйте!

ЂУРЂИЈА

Неје, Бога ми, чича Маринко! Само такој воле да се задева!
 Неје ми још и ни са таква говорија!
(Засџиди се и побегне у џомилу)

ПОЈАВА III

Две девојке изиђу из куће.

Једна носи јасџук друђа џронођу сџоличицу и сџаве на сред сокачетџа. За њима излазе жене и девојке и сџану око сџоличице. За џо време хор џева:

МЕШОВИТ ХОР

Шта ти је Маро, највећма жао?
 Ил ти је жао стара бабајка,
 Стара бабајка ил' миле мајке?
 Ил' ти је жао старих стазица,
 Старих стазица и другарица?

ЖЕНСКИ ХОР

Није јој жао стара бабајка,
 Стара бабајка ни старе мајке;
 Већ јој је жао старих стазица,
 Старих стазица и другарица!

ПОЈАВА IV

Мара, баба Петрија и пређашњи.

(Баба Петрија, при свршетку песме, изведе Мару за руку. Кад песма престане приведе је сиволици где је Мара пољуби у руку, а она њу у чело. Тада прилазе две девојке и седну једна с једне друџа с друџе сиране, једна држи сахан с водом, а друџа чешаљ и расиљетју јој косе. Мара оборила главу и брише сузе)

ПЕТРИЈА

(Свечано)

Пиле моје, душо моја! Несам те родила, али те тако милујем,
 као да си ми на срцу лежала! Пођи стазом, која те води, и
 чувај друга кога ти Бог даде!

МЕШОВИТИ ХОР

Не јадај јаде, Маро девојко,
 Не јадај јаде не рони суза!
 Сутра ће мајка већма жалити

Док твоје друге на воду пођу,
 На воду пођу под пенџер дођу,
 Па кад позову Мару девојку:
 “Хајде на воду, Маро девојко!
 Хајде на воду, воде донети!

МУШКИ ХОР

Какав ће мајка одговор дати?
 Или ће рећи: “от’шла је Мара”,
 Или ће рећи: “воде донела”,
 Или ће рећи: “заспала Мара?”

ЖЕНСКИ ХОР

Њена ће мајка пред двор изићи,
 Пред двор изићи па беседити:
 “Понес’те, друге, Марине суде!
 “Моја је Мара воде донела
 “Воде донела, ал’ туђој мајци.

МЕШОВИТИ ХОР

“Ни Маре младе ни воде хладне!”

(Одмах, чим њесма њочне, девојке њрилазе, умачу чешиљеве у воду, чешиљају јој косу и њлеђу. Пљење мора биђи љођово кад се њесма сврши)

МАРИНКО

(Усђаје, дреши кесу и баца два динара у сахан)
 Дёте, браћо! Дёте, децо, покажите се! Даривајте невесту!

СВИ

Хоћемо, чича Маринко!
(Неко дреши кесу, неко убрус, ваде новац и бацају у сахан)

ЛУКА

Немојте се, браћо, трошити! Много је и ово, што сте нам до сад учинили!

МАРИНКО

Адет је, адет, сипко! Тако се даје сиротој – тако богатој!
(Жене и девојке њрилазе ње дарују: чараје, назувице, њканице, а нека да и јабуку)

Али, кад ти је невеста тако лепа, ево дајем и један здрав цванцик! Нека је алал и хаирли!
(Баца цванцик у сахан)

ЛУКА

Хвала, браћо!

МИША

Вала, чича Маринко, кад ми дођеш на весеље, не пуштам те без жут дукат!... А, Ђурђија?

ЂУРЂИЈА

(Крије очи)
Иди, Бога ти!

МАРИНКО

Море, удеси му ти работу, а за дар је ласно!...

ПЕТРИЈА

(Приђе Мари)
Устани, пиле моје, па се изљуби с другарице, али прво заведи мушкарце и сваког пољуби у руку.

МАРА

(Устїаје и љуби сїарце и младиће у руку. Чим кога њољуби он јој рекне: "Срећна била!" или "Жива била!"... Сїарци је љубе у образ а младИћи не. Кад мушкарце изљуби, онда се љуби са женскињем)

МИША

(Кад га Мара пољуби у руку)

Жива била, сестро, и мушко чедо родила! ...

(Смеј)

ЂУРЂИЈА

Што је несрећник, нема га под небо!

МИША

Па ни тебе не мислим друго зло нег' да ми родиш мушко чедо!

(Смеј, женскиње циче и узвикују: "Леле, сесџиро, баи нема об-раз!")

ПЕТРИЈА

Не замерите, децо! Мушко је па му личи и да се нашали. А ви пемојте да га задевате, па пеће да говори тако!

МАРИНКО

Што не хватате коло?

СВИ

У коло!... У коло!...

(Свирачи сџану иза Маре која је оџеџ села на своје месџо, где јој неколико дружарица још догоне косу. Свирачи свирају "Сџару Влахињу". Хваџа се коло. Иза кулиса се чује џлас Неџин)

НЕЦА

(Иза кулиса)

Слатки чико! Набавите каква кола, ја не могу маћи!

ЂУКА

(Иза кулиса)

Та шта кукаш као баба! Виш' како ја пешачим!...

ЖИВОРАД

(Иза кулиса)

Ево пас у Београду, шта ће нам кола?

ПОЈАВА V

Бука, Живорад, Неца и њихови људи долазе из прве кулисе.

БУКА

Та само кад стигосмо један пут!

(Живораду)

Није тамо-амо, и ја сам се уморио! Није шала толико пешачити?... Од куд да му пукне осовина?

НЕЦА

Мож'да то слути нешта!

БУКА

Теби се све нешто слути! Хајд' не урличи ту!

(Сјази коло)

Гле!... А какав је празник данас?

НЕЦА

Јао, чико!... Да није...

БУКА

(Пресече ња)

Опет он!

ЖИВОРАД

(Неци)

Не бој се! Ако није свадба, оида је прстен или тако нешто.

БУКА

Е, да нисам уморан, баш бих свратио!...

ЖИВОРАД

Па да се увратимо, чико!

(Упућује се колу)

БУКА

Помаже вам Бог, браћо!

СВИ

Бог ти помог'о!

ЛУКА

(Сѣази Ђуку)

Еј, терету!... Шта ме снађе!... Јадна Маро, црна ти невеста!

(Пришћрчи Мари и зѣраби је за руку)

Беж' – ево бабе!

МАРА

(Цикне и ѿлећѣи Ђуки)

Бабо!... Бабо!... Слатки бабо!...

ЂУКА

(Зајреѣаићено)

Шта?!... Ти?!... Ама, зар ти?!... Стан' де! Јест!...

(Љуби је)

Она је!... Моја Мара!...

ЖИВОРАД

(За се)

Е, сад на здравље и њима и мени!

НЕЦА

(Пошћрчи Мари)

Јест, јест!... Наша Мара!

(Грли се с њом)

ЂУКА

(После ѿрве радостѣи, озбиљно)

А где си ти?...

МАРА

(Збуњено)

А где је онај? Бабо...

ЂУКА

(Сѣроѣо)

А где је онај?...

ЛУКА

(Изиђе из ѓомиле, скине кају и сѳане преда њ)
Ту сам, газда!

ЂУКА

(Плане)
Зар ми смеш на очи?!...

МАРИНКО

(Умеша се)
Неје ли ти ово отац, Маро?

ЂУКА

Јест, ја сам јој отац.

МАРИНКО

Па шта хоћеш ти?

ЂУКА

Хоћу да га питам!...
(Диђне чиѳаб)

МАРИНКО

(Ухвати ѳа за руку)
Батали лакрдију!

ЂУКА

Шта?! А ко ми то брани?

МАРИНКО

Сам се брани! Оваког момка нигде нема! Чим су ми дошли у кућу, тако сам замилов'о кај да си ми деца рођена. Ја ги сма-трам кај род! А, Бога ми, ја ги потпуно одобрајем што су побегли од теб'!

ЂУКА

Шта?

МАРИНКО

Ти си газда човек?

ЂУКА

Јесам, па шта?

МАРИНКО

И велиш: што ће ми гоља! А он има златне руке, он неје гоља!... Па си заборавија на младос! Сад кад си одртавеја све ти једно!... А што ти њему манишеш?

СВИ

Тако је! Живио чича!

ЂУКА

Знам, ал немој ти мени тако диванити!

МАРИНКО

Не велим ја то само теби! Ал младос је – младос! Еве ги ја! Ја сам украо овуј моју бабу,
(Показује Пејрију)
– па сам се крио по пољу. Срце је срце! Они дигли ларму па гу траже три дана! Бре, где гу нису тражили, а ја сас њу пландујем у сламу!... Него, благослови децу!...

СВИ

Живио чича! Благослови!

ЂУКА

(Окреће се)

Та... опо...

МАРИНКО

Немој се предомишљаиш. –
(Ухвати Луку и Мару за руке)- Благослови!

СВИ

Благослови! Благослови!...

(Окује се око њих)

ЂУКА

(Брише сузе)

Та зар сам ја паметнији од овог народа!...

(Луки и Мари)

– Да сте ми срећни и благословени!

СВИ

Живно!

ЖИВОРАД

Хвала Богу... !

ЛУКА и МАРА

(Љубе Ђуку у руку а он њих у образ)

ЖИВОРАД

Тако чико!

ЂУКА

(Брише сузе)

Ја учиних, а Бог нек буде пријатељ!...

(Смојри дарове)

– А шта је ово?

МАРИНКО

Дарови.

ЂУКА

Какви дарови?

МАРИНКО

Данас је весеље твоје ћерке. Из моју се кућу извела као млада невеста. Па како гу овде несу старе другарице, то су е при- миле наше девојке да гу очешљају и оплету косу, те да се сврши српски обичај. А ово е дар од другарице!...

БУКА

Та ја ћу исплакати моје очи!... Хвала вам!... и теби брате и теби, сестро, и вама свима!... Та ви сте моју децу примили па још и даривали! ... Ко каже да нема среће?!... Овамо децо моја!... Да идемо ома, кући да идемо па да правимо весеље!

МАРИНКО

Ба! Да ги водиш? Слабо, Бога ми! Ја децу из кућу не дам. Овде ће буде весеље!...

СВИ

Јест, јест! Овде весеље!...

БУКА

(Пружи руку Маринку)

Па нека буде!

(Љубе се)

СВИ

Живео!... Живео!...

ЛУКА

(Смојри Живорада)

А гле господара!...

БУКА

Зар га ти познајеш?!...

ЖИВОРАД

(Смешећи се)

Јесте, чико, познају ме! Ја сам их и упутио овамо, а тебе одвукао у Шабац!

БУКА

Ти?!... Ама, зар ти?!...

ЖИВОРАД

Ја! Ја! Ти би Богу сагрешио да си раставио ове младе људе!... Ја ти то писам дао!

ЋУКА

(Скине каиу)

О? Сервијо, има ли те игде? Има ли игде оваких срца у свету?!
Браћо ... ! Ја не знам шта радим! Дајте ми да се напијем!

СВИ

Живео!

МАРИНКО

Тако, побратиме! Такуј ми ракију пеци!
(Пружа му чашу)

ЋУКА

Бог ми даде што, мојој браћи није! Прошо сам најлепшу земљу и видео најбоље људе! Сам Србин!... Све српско!...
(Хваћа се за груди)

– Овде кипи, ал не уем да кажем!... Само велим, топло је огњиште које оволиком љубављу греје! Велики је то народ који има оволико срца! ... Он не може пропасти... ! Све се мора расплинути пред њим!... Живила Србија! Живио мој српски народ!...

(Исије чашу)

– А сад у коло децо, да видите да л' чича Ћука још може заиграти!

КОЛО, МЕШОВИТИ ХОР

Цапуле, цануле, бануле!

Цапуле, ротке убаво!

Од када тебе познадох:

Слатка вечера не јадох!

Бог да убије мајка ти,

Мајка ти па и татка ти!

Убаву па гиздаву!

Завеса

КРАЈ

ПОГОВОР

Драж романтичног и сентименталног театра и све врсте комада са певањем, домаћих и страних, од француских водвиља, мелодрама, фолклорних или грађанских драма и комедија, до српских комада из народног живота, заносила је и привлачила све слојеве наше позоришне публике од краја XIX века и пунила салу престоичког театра. Најпосећенији су комади тзв. народног репертоара: *Подвала*, *Два цванцика* М. Глишића, *Ђидо* Ј. Веселиновића – Д. Брзака, *Ивкова слава* и *Зона Замфирова* С. Сремца у драматизацији Симе Бунића или Веље Миљковића, *Пошера* Ј. Веселиновића – Илије Станојевића, *Суђаје*, *Девојачка клењива* Љубинка Петровића, *Саћурица и шубара*, *Шокица* Илије Округића Сремца, *Сеоски лола* Тота-Дескашева, мало доцније *Кошћана* Боре Станковића и *Дорћолска њосла* Илије Станојевића. “Од ових најчешће фолклорних, сентиментално-идиличних, помало и романтичних, понекад и реалистички документарних комада скоро обавезно с певањем, музиком и игром живела су, највећим делом, финансијски сва српска позоришта, али и на плећима њихових писаца улазила је и одржавала се такозвана велика

уметничка драма од класичне до модерне, јер су се обилатим приходима првих исплаћивали финансијски ризици других дела.”¹

Од комада с певањем, песумњиво највећи успех је имао *Ђидо* Јанка Веселиновића и Драгомира Брзака. Са музиком Даворина Јепка, која се сврстава међу најбоље његове партитуре, “по броју извођења нема премца на репертоару Народног позоришта у Београду кад је реч о делима српских писаца.”² *Ђидо* је први пут представљен 1892. у режији Ђуре Рајковића и већ је две године касније у Српском Народном позоришту у Новом Саду потврдио своју афирмацију у режији Пере Добриновића.

Успех *Ђида* навео је Чича Илију Стапојевића (1859-1930) да заједно са Јанком Веселиновићем (1862-1905) састави још један комад из народног живота под насловом *Поћера*.

У свом изванредном ссеју о Чича Илији, одличан познавалац његовог уметничког и људског лика Милаш Грол, је духовитом и сликовитом евокацијом и тачним запажањима, извајао његов уметнички и људски лик. Скоро сви позоришни критичари и историчари слажу се да се ниједан српски глумац у историји српског позоришта није уздигао у комичном фаху до толико високог уметничког ступња величином глумачког талента и огромном популарношћу у свим слојевима позоришне публике. Грол открива у Стапојевићевој комичној игри оптимистички сми-

1 Боривоје Стојковић, “Историја српског позоришта (Од средњег века до модерног доба)”, Београд, 1979, стр. 293.

2 Рашко В. Јовановић, “Комад с певањем – најуспешнији драмски жапр у српском позоришту”, *Театрон*, бр. 100, 1997.

сао хумора, који је извирао из његове људске природе, “из једног дубоко душевног карактера и чудног чедног”.³ Станојевић је у млађим годинама био и добар певач у првим оперским и оперетским представама и певао “гласом који је некад снагом гасио светиљке” (Грол), али и занимљив, духовит и неисцрпан козер у скадарлијским седељкама и уопште, када се свака досетка претварала у анегдоту или причу (Стојковић) Међутим, Чича Илија је био и даровит писац. Поред *Пошере* са Ј. Веселиновићем, сам је написао *Дорђолска њосла*, шалу у 4 чина, пет слика, с певањем, за коју је музику написао Петар Крстић (1909) и своју драматизацију *Ивкове славе* (1918) поред две постојеће, али је ова вероватно изгубљена. Написао је, затим, више приповедака из старог Београда и дорђолског живота у којима са много хумора, понекад благе сатире, природно, лако и живо приказује, обично у анегдотама, мали свет, необичне и типичне ликове добродушних људи, затим децу и животиње (Стојковић) Велики број необјављене рукописне грађе Чича Илије Станојевића чува се у Музеју позоришне уметности Србије.

С друге стране, и Јанко Веселиновић је био не само један од најплоднијих, већ несумњиво и један од најпопуларнијих српских приповедача с краја XIX и почетком XX века. Као син сеоског свештеника из Мачве и као дугогодишњи сеоски учитељ Веселиновић је заволео село, видео у њему само лепе стране живота, налазио у њему много здравља и моралне лепоте и био више сентиментални и лирски тумач него реални сликар тог живота. Поводом

3 Милан Грол, “Из позоришта предратне Србије”, Београд, 1952.

двадесетогодишњице Јанкове смрти, Јанков пријатељ Чича Илија, који га је далеко надживео, објавио је у листу *Полићика* чланак у коме између осталог каже: "... Живећи непрестано у селу Јанко је проучавао живот наших сељака и познавао све обичаје нашег народа. Он је уз гусле умео да гуди и да пева као ретко ко. А о крсном имену он је из Београда одлазио у село да на очевом огњишту, и у друштву са сељацима прослави тај дан...

Јанко је умро млад. Од њега се још могло очекивати и он је још доста обећавао. Али је воља Божја била да га нестане баш онда, кад су га највише волели сви, који радо слушају искрену, топлу реч, која иде од срца срцу.

И нестале њега и његовог тела, али ће остати његов дух, расејан преко његових књига и успомена на његов живот, мучан али славан. Јанка пеће Срби заборавити *док је сунца и док је месеца.*"

Појтера је први пут изведена у Народном позоришту у Београду 26. IX 1895. у режији Чича Илије Станојевића, са музиком Даворина Јенка, која је, као и увек, умногоме допринела успеху комада, и уз учешће готово целог ансамбла. У контингенту је била на репертоару Националног театра читавих пола столећа, касније у режији Димитрија Гинића и оспораваној музици Стапислава Бипичког (1924)

Више од свих осталих комада ове врсте *Појтера* је имала оног пропагандног и поучног: Отац и син иду у потеру за слугом са којим је одбегла кћер, односно сестра, и ту настаје приказ крајева старе, онда једино слободне кнежевине Србије. Прва слика је у Београду, на царинарници, где *ћречани* одушевљено поздрављају груду земље, *Сервију*, а жене војника и *банду* и где је све лепше по у старој

Аустрији... После првог чина који се завршава у бури сме-ха и суза *радосница*, настаје преглед крајева у старој кнежевини Србији: Колубара, Мачва, Тамнава, Рудник, Мо-рава, пајзад опет Београд, стара Палилула где се живи *боље но у Цариграду*... У осам кратких слика, које, нажалост, скоро никако нису повезане, износи се и неколико важнијих народних обичаја (*Крсїоношци, бачије шїд*)

Комад *Пошера* је, у данашњем смислу речи, имао ре-вијални карактер,⁴ заправо, довољно простора да се у раз-ним епизодама појављују најразноврснији ликови. Прихва-тала су га и друга позоришта, али пису могли, с обзиром на састав својих трупа, да понове успех Чича Илије Стано-јевића.⁵

Пошера се први пут штампа у библиотеци *Драмска баштина* на основу оригиналног рукописа Чича Илије Станојевића, који се чува у Музеју позоришне уметности Србије, коме недостају први и последњи лист, а допуњени су на основу суфлерског примерка из архива Српског на-родног позоришта у Новом Саду.

Олја Марковић

4 Петар Волк, "Писци националног театра", 1995, стр. 125.

5 Исто.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-2

821.163.41.09

ВЕСЕЛИНОВИЋ, Јанко

Потера : комад из српског народног живота у пет
чинова (осам слика) с певањем / написали Јанко
Веселиновић и Илија Станојевић ; музика од
Даворина Јенка. – Београд : Музеј позоришне
уметности Србије, 2004 (Петроварадин :
Алфаграф). – 175 стр. : слике аутора ; 15 см. –
(Библиотека Драмска баптина ; коло 11, књ. 2)

Тираж 300. – Стр. 171–175: Поговор / Олга
Марковић.

ISBN 86-80629-27-8

1. Станојевић, Илија

а) Веселиновић, Јанко (1862–1905) – “Потера”

б) Станојевић, Илија (1859–1930) – “Потера”

COBISS.SR-ID 118438412

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ЈЕДАНАЕСТО КОЛО

Књига 1

БИДО

Јанко Веселиновић и Драгомир Брзак

Књига 2

ПОТЕРА

Јанко Веселиновић и Илија Станојевић

Књига 3

ЗОНА ЗАМФИРОВА

Сима Бунић

по приповеци Стевана Сремца

Књига 4

ВЕЧИТИ МЛАДОЖЕЊА

Александар Илић

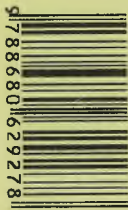
по роману Јаше Игњатовића

Књига 5

НА ЛЕЂИМА ЈЕЖА

Миодраг и Светолик Никачевић

по роману “Српска трилогија” Стевана Јаковљевића

>